

OHK - Geografija

III

B 21

GEOGR. OBZORNIK

/1981 2

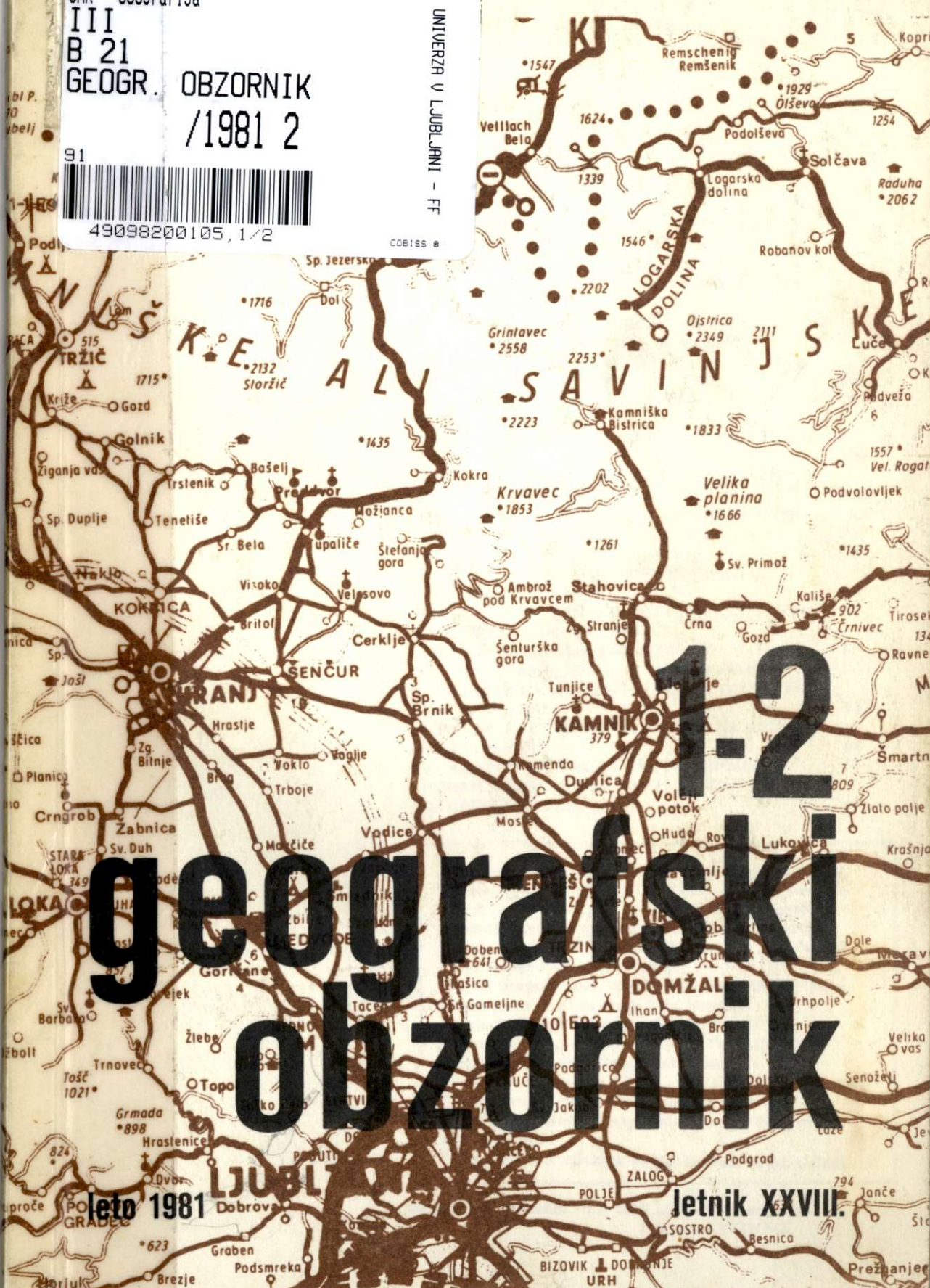
91

49098200105, 1/2

UNIVERZA V LJUBLJANI - FF

COBISS

1-2

geografski obzornik

leto 1981

letnik XXVIII.

Кремлевский
ремонтник

Золото
Генерал

geografski obzornik

časopis za geografsko vzgojo in izobrazbo

VSEBINA

OBZORNIKU NA POT	3
OB GROBU PROF. MARJANA ŽAGARJA	5
Mira Verbič: GEOGRAFIJA V PROGRAMIH SRED- NJEGA IZOBRAŽEVANJA	8
DIDAKTIČNA PROBLEMATIKA GEOGRAFIJE	
Marija Košak: ZASNOVA GEOGRAFSKIH UČBENIKOV	17
Slavko Brinovec: GEOGRAFSKA UČILNICA IZ PEDAGOŠKE PRAKSE	22
Dušan Plut: POKRAJINSKI RAZISKOVALNI TABORI - TERENSKO RAZISKOVALNA OBLIKA USMERJENEGA IZOBRAŽEVANJA	29
M. Košak - M. Bernik: GORSKI SVET JUGOSLAVIJE	32
GEOGRAFSKA PROUČEVANJA IN REGIONALNO GEOGRAFSKA PROBLEMATIKA	
Dušan Plut: SVET IN ENERGETSKI VIRI	35
Radko Kočevar: TURIZEM NA GORENJSKEM	50
OCENE IN POROČILA	
Vladimir Djurić: EKONOMSKA GEOGRAFIJA (T. Šifrer)	55
Petrović, Ilić: REGIONALNA EKONOMSKA GEOGRA- FIJA AMERIKE (T. Šifrer)	56
Jovan Marković: REGIONALNA GEOGRAFIJA SFR JUGOSLAVIJE (T. Šifrer)	57
Josip Ridjanović: BRAZIL (T. Šifrer)	58
Mladen Friganović: AZIJSKO SREDOZEMLJE (T. Šifrer)	59
Ivan Crkvenčič: AFRIČKO SREDOZEMLJE (T.Šifrer)	59
DRUŠTVENE IN DRUGE VESTI	
XI. KONGRES GEOGRAFOV SFRJ	61
TRETJE SREČANJE SODELA VCEV GEOGRAFSKEGA ZAVODA PMF V ZAGREBU IN PZE ZA GEOGRAFIJO FF V LJUBLJANI	63
POROČILO Z EMLJEPISNEGA KROŽKA NA OSNOVNI ŠOLI V METLIKI	65
GEOGRAFSKI KROŽEK NA CELJSKI GIMNAZIJI	66
SEZNAM DIPLOMATOV DRUGE STOPNJE, MAGISTROV IN DOKTORJEV	68

Geografski obzornik, časopis za geografsko vzgojo in izobrazbo. Izhaja štirikrat letno. Izdaja Geografsko društvo Slovenije, Sekcija za pouk geografije. Uredniški odbor: mag. Slavko Brinovec, Marija Košak, Dragica Novak, Ludvik Olas, dr. Mirko Pak, mag. Dušan Plut, Mira Verbič. Glavni urednik mag. Slavko Brinovec, 64000 Kranj, Mlaka rjeva 2B, Upravnik Cita Marjetič. Za člane GDS je letna naročnina 40 dinarjev, za nečlane in ustanove 50 dinarjev. Naročajte in plačajte na na slovo: Geografski obzornik, 61000 Ljubljana, Aškerčeva 12, št. tek. rač: 50100-678-44109. Za vsebino člankov so odgovorni avtorji sami. GO izhaja s finančno pomočjo Izobraževalne skupnosti Slovenije. Tisk: Tiskarna Inštituta za plj. bolezni in tbc Golnik

1100
= 0

in B 216 / 81: 1-2

1982-105

Geografski obzornik stopa z letošnjim letom v osemindvajseto leto svojega izhajanja. Iz tehnično skromne revije v prvih letih izhajanja se je razvil v soliden časopis, ki ga z razumevanjem sofinancira Izobraževalna skupnost Slovenije. Učiteljem geografije, ki jim je predvsem namenjen, je prinesel veliko koristi. Uvajal jih je v različne metodične in didaktične probleme, seznanjal z novostmi na področju geografije, z geografskimi problemi v ožji in širši domovini ter po svetu in prinašal različna poročila.

Krog sodelavcev Obzornika se je kljub prizadevanju urednika na žalost postopoma krčil, s tem pa tudi njegova vsebina, ki ni več v zadostni meri sledila potrebam učiteljev geografije, za katere je postajal vse manj zanimiv. Posledica tega je bilo vedno več odpovedi, zaradi tega se je zmanjšala naklada in Obzornik je postajal vse dražji.

Razprave v odboru šolske sekcije in na zadnjem občnem zboru Geografskega društva Slovenije so potrdile potrebo po vsebinski preusmeritvi Obzornika in po njegovem mnogo večjem približanju potrebam učiteljev geografije na različnih vrstah šol. Postal naj bi mobilizator učiteljev geografije in krepil stanovsko zavest med njimi. Geografski obzornik naj bi bil vodilo, usmerjevalec, animator in nosilec modernizacije in aktualizacije pouka geografije.

Uredniški odbor je poskušal uresničiti te naloge z vsebinsko preobrazbo Obzornika, kar je opazno že v tej številki. Uredniški odbor poziva vse geografje, da sodelujejo pri oblikovanju Obzornika, opozarjajo na njegove pomanjkljivosti in pokažejo na težave, na katere nalete pri pouku geografije.

Obzornik naj bi bil sestavljen iz več tematskih delov. V vsaki številki naj bi uvodnik opozoril na enega izmed problemov pouka geografije ali dal informacije o položaju geografije.

V poglavju o didaktični problematiki geografije bomo objavljali različna metodna in didaktična vprašanja, na katera naletimo pri pouku geografije.

Na željo bralcev bomo objavljali teme, ki so za večino geografov zanimive in za realizacijo programov geografije tudi potrebne. V sklopu tega dela bomo objavljali geografske učne programe, priprave za osnovne šole in usmerjeno izobraževanje, ki so zanimive zaradi oblik in metod dela ali pa zaradi uporabe učne tehnologije.

Naslednji sklop bo posvečen geografskim proučevanjem in regionalno geografski problematiki. Učitelji naj bi bili v njem seznanjeni s pomembnimi geografskimi proučevanji, s posebno zanimivo problematiko ali območjem. V to poglavje bodo sodili kot doslej regionalni prikazi nekaterih najbolj aktualnih geografskih pojavov pri nas in po svetu.

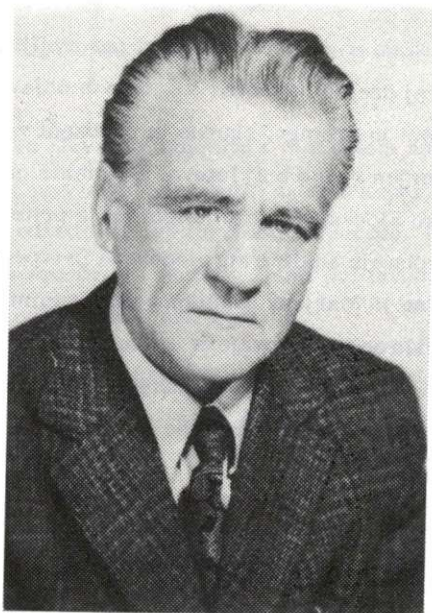
V ocenah in poročilih bodo ocene učbenikov, priročnikov in pomožne geografske literature kot tudi informacije o izidu najpomembnejših geografskih del v Sloveniji in Jugoslaviji. Ocenjena bodo tudi učila za pouk geografije, učitelji bodo sproti seznanjeni s proizvodnjo te vrste pri nas.

Zadnje poglavje bodo sestavljale društvene in druge vesti s področja geografije. V njih bodo poročila o zborovanjih in simpozijih. Prikazano bo delo geografskih aktivov in geografskih krožkov po šolah. Objavljeni bodo sezname diplomirancev, udeležencev zborovanj itd.

V tako oblikovanem Obzorniku naj bi vsak geograf videl pomoč pri svojem delu v šoli. Aktivno sodelovanje vseh geografov naj bi pripomoglo, da bodo objavljene tiste vsebine, ki jih sedaj pri pouku geografije najbolj pogrešamo. Zato vabimo vse geografe k aktivnemu sodelovanju. Želimo, da nam tako zasnovan Obzornik ponovno poveča število naročnikov, da bo naročnik vsaka šola in vsak učitelj geografije. Povečano število naročnikov bo omogočilo izboljšati tehnično opremljenost in tiskanje večjega števila kartografskega gradiva ob zmerni ceni ča sopisa.

S to številko se poslavlja od Obzornika dosedanja urednica prof. Mara Radinja, ki je dvajset let urejala revijo in velikokrat opravljala dela, ki bi jih težko opravil tudi velik uredniški odbor. Ni se ji mogoče oddolžiti za vse, kar je napravila za Obzornik. Zato naj na tem mestu velja zahvala za njeno nesebično dolgoletno delo.

Mnogo nas je znancev in prijateljev, ki nas je 11. decembra 1980 pretresla novica o mnogo prerani izgubi našega dragega Marjana. Med njimi smo tudi mi, njegovi sodelavci v Geografskem društvu Slovenije in v pedagoško znanstveni enoti za geografijo pri filozofski fakulteti v Ljubljani. Dovolite mi, da ob slovesu spregovorim v njihovem imenu nekaj besed o rednem profesorju Filozofske fakultete dr. Marjanu Žagarju (1920 - 1980) kot o nepogrešljivem strokovnjaku in kot nepozabnem kolegu.

Pokojnega Marjana je v geografske vrste pripeljalo zanimanje za rodni kraj in za domačo pokrajino. Serija njegovih geografskih razprav se začneja z geografsko monografijo rojstnega Šentjurja, objavljeno v l. 1956. Nato se vrstijo članki in razprave o sosednjem Kozjanskem in Savinjskem. Regionalnogeografske raziskave dosežejo svoj vrh v disertaciji o pokrajini, ki jo je prehodil v najtežjih dneh naše zgodovine kot aktivist in borec NOB, o Kozjanskem. Regionalnih študij ni opustil tudi kasneje, ko so njegovo pozornost pritegnile druge panoge geografije. O tem pričajo študije o krajih od Štajerske do Primorske. Njegovo poznavanje domačih krajev je rodilo tudi bogat opis šentjurške občine in njenih krajev, objavljen v tretji knjigi Krajevnega

leksikona Slovenije. Vključil se je tudi v delo Geografskega inštituta univerze in Inštituta za geografijo Slovenske akademije znanosti in umetnosti, kjer je sodeloval pri proučevanju kvartarnih sedimentov in poplavnih področij na Slovenskem.

Ko je naš oddelek za geografijo v petdesetih letih razširjal svoje področje, je pokojnik l. 1961, to je tri leta po izvolitvi za asistenta, prevzel predavanja iz geografije turizma, kasneje tudi iz geografije prometa. Za geografijo turizma je res lahko našel nekaj zbranega gradiva, ki je čakalo, da ga znanstveno sistematično oblikujejo. Toda pri geografiji prometa je moral zaora ti ledino skoraj docela na novo. V njegovih objavah se skraja javljata obe tematiki, turizem in promet, skupno in povezani v regionalne analize. Kasneje pa se je Marjan vedno bolj loteval sistematičnih analiz vsake posebej, in to v okviru Slovenije. Za dnja leta ga je pritegoval zlasti promet. Tu ne moremo podrobneje analizirati njegovega prispevka znanosti. Zaključimo naj samo, da se je Marjan, kljub mnogim drugim nalogam, razvil v dveh desetletjih v vidnega strokovnjaka za turizem in v najvidnejšega raziskovalca geografije prometa na Slovenskem. S svojimi nastopi na zveznih geografskih zborovanjih in predavanjih po Jugoslaviji si je pridobil ugled v državi in tudi v tujini.

Z Marjanovo smrtjo je nastala prav taka vrzel tudi v metodiki geografskega pouka, to toliko bolj, ker smo skoraj točno pred dvema letoma (10. decembra 1978) izgubili še enega metodika, prof. dr. Jakoba Medveda. Kot šolnik s prakso v srednji šoli je Marjan že pred desetletjem in pol prevzel predavanja iz metodike na višji stopnji geografskega izobraževanja na univerzi. Ko danes govorimo o Marjanu kot pedagogu, se spomnimo na stotine slovenskih geografov, ki jim je prof. dr. Marjan Žagar z njemu živo in plastično besedo predaval geografijo razvitih dežel in posredoval pedagoške in metodične izkušnje.

Zadnji dve leti je Marjan vodil tudi našo katedro za metodiko in z njo vred prevzel nevhvaležno skrb za učne programe geografije v usmerjenem šolstvu,

pa tudi mentorstvo pri podiplomskem študiju iz metodike geografskega pouka.

Kmalu se je vključil tudi v novo nastalo gibanje z značilnim naslovom Znanost mladini. Bil je eden od ustanoviteljev slovenske organizacije in po l. 1969 njen dolgoletni predsednik. Od l. 1974 je bil predsednik zvezne organizacije Znanost mladini in od l. 1976 predsednik UNESCO-vega odbora za popularizacijo znanosti in razvoj zunajšolskih znanstvenih aktivnosti (ICC). Najvišje možno slovensko priznanje za pedagoško delo, nagrada Staneta Žagarja, ki jo je pokojnik dobil pred letom dni, je zaslužen potrdilo njegovih prizadevanj.

Geografsko društvo Slovenije izgublja z Marjanom svojega ožjega sodelavca, dolgoletnega člana upravnega odbora, nekdanjega podpredsednika glavnega odbora in predsednika ljubljanske podružnice. Pomagal je pri organizaciji republiških zborovanj, vodilno zlasti pri izvedbi 9. zborovanja v Rogški Slatini, ki mu je uredil tudi zbornik.

Čeprav vemo, da je smrt nerazdružljivo povezana z življenjem, čeprav smo že dolgo vedeli za značaj njegove okrutne bolezni, le poča si dojemamo bolečo izgubo ob njegovem odhodu. S sabo v grob odnaša mnoge delovne načrte, ki mu jih zahrbtna bolezen ni sesula do zadnjega dne življenja, in na tisoče naših skupnih drobnih spominov na uspehe in neuspehe dela, ki mu je posvetil svoje moči v najlepših življenjskih letih.

Globoko pretreseni izražamo našo globoko sožalje njegovi družini, svojcem, prijateljem in znancem. Z njimi bomo ohranili lep spomin na nepozabno in enkratno osebnost, ki je vpisala svoje ime v zgodovino slovenske geografije.

Ivan Gams

GEOGRAFIJA V PROGRAMIH SREDNJEGA IZOBRAŽEVANJA

Mira Verbič^x

Preteklo je že leto od sprejema zakona o usmerjenem izobraževanju, leto, v katerem smo že realizirali številne naloge in čas je, da odgovorimo na že dolgo postavljeno vprašanje, kaj je z geografijo v programih srednjega izobraževanja.

Kakorkoli pregledujemo obseg in vsebino geografije v programih srednjega izobraževanja, ne moremo in ne smemo mimo celotnega koncepta in vsebine usmerjenega izobraževanja. Vsaka parcialnost bi lahko vodila v dezinformacijo, zato dovolite, da skupno uvodoma ponovimo: "Delavci, delovni ljudje in občani so z zakonom o usmerjenem izobraževanju pridobili pravico in odgovornost, da načrtujejo, organizirajo in izvajajo usmerjeno izobraževanje. Ta njihova pravica in odgovornost izhaja iz pravice do dela z družbenimi sredstvi. Tako kot so proizvodna sredstva družbena in ne privatna, imata tudi vzgoja in izobraževanje družbeni značaj.

To pot ne gre za ozko šolsko preobrazbo, gre za širšo družbeno preobrazbo, ki jo načrtujejo in uresničujejo vsi delavci in delovni ljudje. Podlaga za tako preobrazbo so novi družbenoekonomski odnosi, ki se uresničujejo v svobodni menjavi dela, ki omogoča, da delavci v TOZD ugotavljajo osebne, skupne in celotne družbene potrebe po izobraževanju ter jih v skladu z dohodkovnimi možnostmi zadovoljujejo sami v svoji organizaciji, v neposrednih odnosih z izobraževalnimi organizacijami in v samoupravnih interesnih skupnostih za izobraževanje" (1. str. 5 in 6).

Na tem mestu želimo posredovati zbrano informacijo o poteku dela in njegovih rezultatih po uvajalnem seminarju za učitelje geografije v SVIO marca

^x Dipl. geograf, pedagoška svetovalka, Zavod SR Slovenije za šolstvo, 61000 Ljubljana, Parmova, glej izvleček na koncu Obzornika

1980. Zato ne ponavljamo javno povedanih in zapisanih misli, sugestij in pripomb o obsegu in vsebini geografije v SVIO. Slednje so nam bile izhodišče in kazalec v prizadevanjih, da dopolnimo in zaokrožimo začeto delo v celotnem konceptu geografskega izobraževanja na srednji stopnji. Koliko smo geografi sami pri tem uspeli, bo pokazala praksa. Na vsak način pa moramo že uvodoma citirane misli iz zakona o usmerjenem izobraževanju o družbeni preobrazbi iz obraževanja nenehno preverjati in ponavljati, ko analiziramo stanje geografije v šoli.

Geografi se med seboj ne bomo prepričevali, kje je mesto geografije v usmerjenem izobraževanju, verjetno pa drži ugotovitev, "če je v resnici drugače, je to znamenje, da smo bili doslej v praksi oz. družbenih akcijah premalo učinkoviti", da nam v praksi ni uspelo dokazati družbenega pomena stroke tako v znanstvenoraziskovalnem kot vzgojnoizobraževalnem delu. To dejstvo nas zavezuje, da vsaj načrtovano vzgojnoizobraževalno delo uveljavimo, za kar pa moramo še pripraviti ustrezne učbenike, priročnike in druge didaktične pripomočke ter usposobiti kadre. Zajetna naloga, ki jo bomo zmogli le s skupnim naporom.

Zastopanost geografije v vzgojnoizobraževalnih programih

Vzgojnoizobraževalni programi določajo vsebino izobraževanja in način ureničevanja izobraževanja v okviru določene stroke oziroma področja združenega dela. Izhajajo iz skupnih družbenih potreb in vrednot, potreb človekovega vsestranskega razvoja, razvoja socialističnih samoupravnih odnosov, splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, razvoja kulture, znanosti, tehnike in tehnologije ter razvojnih in tekočih potreb združenega dela.

Predmetnik vzgojnoizobraževalnega programa pa opredeljuje obseg vzgojnoizobraževalnega dela po posameznih predmetih, predmetnih področjih in drugih sestavinah učnih načrtov.

Predlogi predmetnikov so nastajali v strokovnih svetih PIS-ov, skupaj z osta-

Za stopanost geografije v VIP za pridobitev strokovne izobrazbe v srednjem izobraževanju
(Zaved SR Slovenije za šolstvo, Ljubljana, april 1981)

	VIP SKR		smeri II.		VIP SR		s m e r i				VIP NAD		smeri V.							
	št.	%	št.	%	št.	%	III.	%	št.	%	IV.	%	št.	%	V.	%	VIP		SMERI	
																	št.	%	št.	%
VIP	25	100	33	100	67	100	23	100	72	100	76	100	6	100	10	100	98	100	214	100
GEO v SVIO	x				67		23		72		76		6		10		98		214	
GEO nad SVIO					14	20,9			6	8,3	25	33	1	16,6	1	10	15	15,3	32	14,9

x - družboslovje

limi sestavinami VIP pa so jih sprejele skupščine ustreznih PIS. Geografsko društvo Slovenije in PZE za geografijo FF sta pravočasno (pomladi 1980) sprožila akcijo, v kateri so ustrezne usmeritve dobile informacijo o vsebini in pomenu geografije kot vzgojnoizobraževalnega in strokovnega predmeta. Odziv je viden v zastopanosti geografije v VIP.

Vzgojnoizobraževalna vsebina

Postopek sprejemanja in določanja vsebine učnega načrta geografije v programih srednjega izobraževanja je v skladu z določili smernic za oblikovanje vzgojnoizobraževalnih programov v usmerjenem izobraževanju potekal po predvidenem postopku. Ker je geografija sestavina več vzgojnoizobraževalnih programov enake zahtevnosti v isti in različnih usmeritvah izobraževanja, je bilo pripravljeno programsko jedro kot podlaga za oblikovanje učnega načrta.

S programskim jedrom vsebine je bila opredeljena temeljna vsebina oz. smoter izobraževanja geografije, ki se kot skupen standard razporeja oz. upošteva pri oblikovanju učnega načrta za ta predmet v vseh VIP enake zahtevnosti, ki obsegajo ta predmet.

Programsko jedro za geografijo je v skladu s svojo pristojnostjo določil strokovni svet PIS za družboslovno usmeritev, uskladi pa strokovni svet SRS za vzgojo in izobraževanje.

V ta namen je strokovni svet PIS za družboslovno usmeritev imenoval delovno skupino, sestavljeno iz učiteljev kadrovskih šol, učiteljev praktikov in delavcev Zavoda SRS za šolstvo.

Delovna skupina ni imela lahkega dela. Izhajala je iz sugestij sestanka geografov o vsebini geografije v srednjem izobraževanju, ki ga je organiziralo GDS junija 1980, dosedanje situacije v srednjem šolstvu in ne nazadnje iz zahtev, ki jih nalagajo zakon o usmerjenem izobraževanju, družbena praksa in pripravila vsebino programskega jedra za geografijo:

1. Temeljne geografske značilnosti držav v razvoju
2. Temeljne geografske značilnosti razvitih držav

II. DOMAČA REGIJA

1. Geografsko preučevanje domače regije

III. GEOGRAFIJA SLOVENIJE

1. Položaj Slovenije in njena razčlenitev
2. Poglavitne geografske enote Slovenije z osvetlitvijo njenih najznačilnejših potez
3. SR Slovenija kot geografska celota

IV. GLAVNE GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI SFR JUGOSLAVIJE

1. Geografsko vrednoten je naravnih in družbenih dejavnikov velikih naravnogeografskih enot SFR Jugoslavije
2. Aktualni geografski procesi in problemi jugoslovenskih regij
3. SFR Jugoslavija kot naravna in geografska celota, njen politični in gospodarski pomen v svetu.

Na osnovi sprejetih programskih jeder je delovna skupina pripravila osnutke učnih načrtov z ozirom na usmeritev programa in število ur, ki so jih nato obravnavali strokovni sveti ustreznih PIS in jih dopolnjene s pripombami kot predloge uvrstili v VIP. V fazi oblikovanja mnenj o VIP strokovni svet SRS za vzgojo in izobraževanje ni imel konkretnih pripomb na učne načrte iz geografije.

Kot sestavina VIP so bili učni načrti geografije poslani kot predlog tudi za vse vzgojnoizobraževalne organizacije, ki bodo izvajale programe, v katere je uvrščena tudi geografija in jih učitelji že poznajo.

Po sprejemu VIP v skupščinah PIS smo izbrali pripombe o učnih načrtih geografije. Pripombe, maloštevilne in nebistvene, je obravnavala delovna skupina in jih upoštevala ter tako dopolnjene učne načrte prepustila redakcijski komisiji.

Zaključek

Učni načrti so pripravljani. Opravljeno je zahtevno in obsežno delo, ki pa je šele prvi člen v obsežni verigi nalog učitelja geografije. Za uspešno realizacijo smotrov geografske vzgoje in izobraževanja so potrebni še drugi pogoji, od učbenika, do ustrezno opremljene učilnice in usposobljenih kadrov. Tu imamo še ogromno dela. Predvsem pa samih učnih načrtov ne smemo razumeti kot zaključek naloge. Njen sestavni del je spremljava, ki mora prispevati k dograjevanju vsebine in metode dela, ki je v učnem načrtu v tej fazi samo okvirno določena kot izhodišče, ne pa tudi kot konec dela. To nam nalaga tudi zakon o usmerjenem izobraževanju, ki določa, da je proces posodabljanja vzgojnoizobraževalnih programov trajna naloga, ki vključuje spremljanje, vrednotenje in posodabljanje VIP kot celote oziroma njegovih sestavin.

Za spremljanje in vrednotenje VIP pa so odgovorni zlasti učitelji, Zavod SRS za šolstvo in druge raziskovalne organizacije ter vzgojnoizobraževalne organizacije, ki izobražujejo učitelje oziroma razvijajo stroke, pomembne za določanje vsebin vzgojnoizobraževalnega programa.

Zato so pomisleki učiteljev praktikov, da so bili premalo vključeni v pripravo učnih načrtov geografije, preuranjeni ali celo rezultat premajhnega poznavanja celotnega koncepta reformnih prizadevanj, kjer je bila vsakemu akterju, v sicer kratko odmerjenem času, določena naloga, ki se za večino učiteljev praktikov začne šele sedaj. Povsem jasno je, da je njihovo sodelovanje nepogrešljivo, lahko si samo želimo, da ga bomo opravili vsi z enako mero odgovornosti; kot so ga v tej demokratični delitvi dela doslej že opravili njihovi predhodniki: člani delovne skupine za pripravo osnutkov učnih načrtov, strokovnih svetov PIS oz. člani strokovnega sveta SRS za vzgojo in izobraževanje.

Pregled PIS-ov, VIP in smeri, ki vključujejo geografično nad SVIO

Naziv izobraževalne skupnosti	VIP	smer	št. ur po SVIO
Promet in zveze	cestni promet (65) SR	voznik avtomobila IV.	70
		cestno-prom. tehnik V.	70
	PTT promet (70) SR	PTT prometnik IV. PTT tehnik V.	52 52
Pomorstvo	navtika (74) SR	ribič, navtik IV.	70
		ladjevodja IV.	70
		plovn. tehnik V.	70
	špediter in luško transport. tehnik (75)SR ladijski str. tehnik (76)SR	špediter V. luško tr. tehnik V. ladijski str. tehnik V.	70 70 70
Blagovni in denarni promet	trgov. dejavnost (77) SR	prodajalec IV.	70
		kom, tehnik V.	140
		aranž. tehnik V.	70
Gostinstvo in turizem	posl. finanč. dej. (78) SR trg. poslovdja (79) NAD	ekon. tehnik V.	140
		trg. poslovdja V.	70
	strežba (81) SR	natakar IV.	70
		tehnik strežbe V.	210
		turistična dela (82) SR	receptor V. gospodinja V. gost. tehnik V. turist. tehnik V.
Kultura	splošno kulturni (90) SR	knjigar in knjiž. V.	70
		org. kult. življ. V.	70

14

Pedagoška dejavnost	vzgoj. predš. o. (91)SR učitelj (92)SR	vzgojitelj V.	122
		razr. pouk V.	140
		družb.-jezik. V.	228
		narav.-mat. V.	140
Družboslovna usmeritev	družb. jezik. dej. (94) SR	družboslovna V.	192
		jezikovna V.	192
Izobraževalna skupnost Slovenije naravosl.-matem. usmeritev	narav.-mat. tehnologija (95) SR	matem. tehnik V.	70
		fizikal. tehnik V.	70
		biol.-kem. teh. V.	70

15

Literatura

1. Usmerjeno izobraževanje (zakon s komentarjem in izvršilnimi predpisi ter smernicami za oblikovanje vzgojnoizobraževalnih programov) ČZ Uradni list SRS 1981.
2. Predmetniki, določeni z vzgojnoizobraževalnimi programi za pridobitev strokovne izobrazbe v srednjem izobraževanju, Zavod SRS za šolstvo, Ljubljana 1981.

didaktična problematika geografije

ZASNOVA GEOGRAFSKIH UČBENIKOV

Marija Košak^x

Učbenik opravlja svojevrstno in zelo pomembno vlogo v vzgojnoizobraževalnem procesu. Osrednje vprašanje pa je, kakšen naj bo. V naši in tuji pedagoški in specialno metodični literaturi so različni, pogosto celo nasprotujoči si pogledi. Dejstvo je, da se z vsako konceptualno spremembo v programih šol spreminjajo tudi zahteve glede didaktične literature. Povsod pa je poudarjeno, da morajo biti izbor vsebin, idejna naravnost in obseg vsklajeni z učnimi načrti za določen predmet. Njihova vodilna naloga je, čim bolj uresničiti cilje, ki jih postavlja predmet. Reformna prizadevanja izražajo predvsem zahtevo po uveljavljanju oblik in metod pouka, ki usmerjajo učenca v opazovanje, zaključevanje in lastno razmišljanje. Poudarek je v aktivizaciji učencev, ki s takim načinom dela, pridobijo drugačen položaj. Niso več dosledno "pridni" poslušalci, temveč so z učiteljevo pomočjo soustvarjalci, sooblikovalci pri sprejemanju zaključkov.

Samo s spremenjenimi smernicami in nalogami, ki jih družbena skupnost postavlja pred šolo kot naloge, še ne more biti dosežen vidnejši napredek. Pouk mora postati čim bolj življenjski, bližji dejanskim razmeram časa in prostora, v katerem se razvija vzgojnoizobraževalni proces. K uresničenju teh prizadevanj lahko v veliki meri prispevajo primerne učbeniki in drugi učni pripomočki.

^x Dipl. geog., prof. višje šole, Pedagoška akademija, 61000 Ljubljana, Stari trg, glej izvleček na koncu Obzornika

Ne samo pri nas, povsod po svetu, kjer iščejo sodobna pota v izobraževanju, povsod tam, kjer se zavedajo, da imajo mladi pravico do drugačnega položaja v procesu oblikovanja v zrelo, za družbo pomembno osebnost, si prizadevajo najti rešitev tudi z ustreznimi učbeniki, ki bi omogočili doseganje ustreznih rezultatov. S tako željo se je oblikoval tudi koncept učbenika, ki odklanja klasični pristop opisovanja in naštevanja geografskih značilnosti, togega obravnavanja držav in drugih geografskih vsebin s hladnim, neosebним odnosom do učencev. V nasprotju z verbalnim posredovanjem geografskih dejstev kot prevladujoči obliki v učbenikih, je nastal učbenik z elementi delovnega učbenika. V njem niso več samo izbrane vsebine za določen predmet, temveč so vključene tudi aktivnosti, ki vodijo v opazovanje, zbiranje, reševanje. Tako oblikovan učbenik je knjiga, s pomočjo katere učenec dela in z upora bo drugega didaktičnega gradiva doseže zastavljene smotre. Predvsem ga vodi v samostojno delo in usposablja za kasnejše samoizobraževanje. Delovni učbenik ne sme biti prenatrpan s podatki, dejstvi, imeni. Pri njem gre za specifičen izbor vsebin, ki nudijo učencu informacije kot osnovo za spoznavanje in razumevanje geografskih dejstev, pojavov, zakonitosti ali potrditev njegovih ugotovitev pri reševanju na log. Tekst ne sme biti poenostavljen, ker potem ne zahteva nikakršnega napora, in strokovno ne prezahteven, da bi ga učenec zaradi nerazumevanja odklanjal. Mora upoštevati predznanje in dati učencem osnovo za nadgradnjo, kot jo izobraževalni program predvideva za naslednjo stopnjo. V izbrani vsebini mora biti predvsem izražen princip enotne geografije, splošna povezanost in pogojenost pojavov v prostoru. Tak pristop ne izključuje obravnave posameznih pojavov ali določenih regij (zaradi katere je največja zaskrbljenost), vendar naj bo v ospredju geografsko okolje, kompleksna, nedeljiva celota. Pri tem pa kompleksnost ne sme preiti v enciklopedizem, naštevaje in opisovanje vsega, kar v določenem okolju prispeva k celoti. Upoštevanje mora tudi interes mladine, ki je izražen pri spoznavanju družbeno-geografskih problemov, posebno, ko gre za politična ali ekonomska dogajanja v sodobnem svetu.

Za pridobivanje in razumevanje znanja se v delovnem učbeniku poleg pisane besede pojavlja ilustrativno gradivo, ki razlaga, dopolnjuje in ponekod celo nadomešča pisano besedo. Slike in grafični prikazi dajejo jasnejšo predstavo o vsebini, prispevajo k trajnosti in uporabi znanja v praksi. Gre za enakopraven položaj teksta in ilustracij, ki so še kako pomembne za osvajanje novih pojmov, pravilnih predstav in tudi za utrjevanje, ponavljanje in preverjanje znanja.

V učbenikih je posvečena pozornost novim pojmom, ki jih mora učenec pridobiti pri določeni vsebini. Da ne bi prišlo do preobremenjenosti v posameznih razredih, do vsiljenega ponavljanja ali do "izgube" pojmov, je njihovo evidentiranje s posebno oznako (ob robu, s posebnim tiskom) dobro opozorilo učitelju. Običajno je v delovnem učbeniku gradivo razdeljeno na učne enote. S tem tudi učbenik pomaga učitelju pri planiranju učnih ur.

Učbenik pa predstavlja tudi pomoč učencu. To ni več knjiga, iz katere se (več ali manj) mehanično uči od te do te strani, ampak je pripomoček za pridobivanje spoznanj in ga sili, da nenehno uporablja atlas pri pouku in domačem delu. Navaja ga na zbiranje gradiva in neposredno opazovanje na terenu. Tako zasnovan učbenik vodi v individualizacijo pouka, s tem da učenec več ali manj samostojno rešuje s pomočjo didaktičnih pripomočkov in dostopno literaturo naloge, ki jih primerja z razmerami v okolju. Tako delo je bogatejše in pestrejše in za učenca privlačnejše.

Večina vidi največji problem pri uporabi tako zasnovanega učbenika v učitelju. Pri učbeniku z obsežnim tekstualnim delom se je učitelj opredelil za izbor tistih vsebin, za katere je po njihovem mnenju večina učencev v razredu sposobna (predvsem, da jih reproducira). V šolah z zahtevnejšim programom pa je bila vsa snov obvezna. Metode dela s takim učbenikom so bolj enostavne in ne terjajo od učitelja in učencev prevelikega napora. Delovni učbenik pa narekuje aktivnosti, za katere mora biti učitelj temeljito pripravljen. Zato mora poznati stroko, didaktične in metodične principe, oblike in metode dela, imeti mora dobro opremljeno učilnico z vsemi učili,

izbrano opazovalnico v bližini šole, knjižnico in vire za samostojno delo učencev. Šele s pomočjo premišljeno izbranih oblik in metod pouka, ki jih terja določena tema v učbeniku, bo pri realizaciji potrdil, da je izviren, iznajdljiv, da ima obilico domiselnih primerjav (bogato strokovno znanje), s čimer podkrepí učenčeve ugotovitve in posplošitve, do katerih bi moral priti učenec v učnem procesu.

In kakšne so razmere pri nas? Težko bi ocenili naše učbenike. Nihče ni opravil nikakršne spremeljave uspešnosti pouka s pomočjo dosedanjih učbenikov. V njih je sicer že opazen napredek, saj je prisotna želja po odpravi že desetletja očitane faktografije, ne ujemajo pa se z učnimi načrti. To povzroča, posebno v osnovni šoli, učiteljem in učencem kar precej težav.

Zaradi reforme osnovne šole in uveljavljanjem usmerjenega izobraževanja si prizadevajo, da koncept delovnega učbenika, enega od sestavin didaktičnega kompleta, postane izhodišče za oblikovanje učbenikov za pouk geografije tudi pri nas. Novost bo verjetno povzročala objektivne in subjektivne, nekritične, pavšalne pripombe. Predvsem bo potrebno strokovno spremljati vse didaktično gradivo in učinke tega na uspešnost pouka, potrebna bo pravočasna in ustrezna priprava učiteljev in pripravljenost, da damo mladim čim boljše osnovo za samoizobraževanje kot najplodnejše oblike izobraževanja sploh. Če pa nas bo večno spremljal "strokovni konservatizem" in bomo menili, da so za pouk geografije še vedno najprimernejši le obsežni opisi, ki vse "ponudijo" učencu, kar mora znati (ali to učenec sprejme ali ne, premalo ugotovljamo) potem ne smemo biti presenečeni, če bomo zaostajali za drugimi strokami, ki s svojo vitalnostjo in zavzetostjo ubirajo potrebo sodobnega aktivnega vključevanja mladih v izobraževanje in delo. Samo prepričevanje, kako smo pomembni za splošno in specialno izobraževanje mladih, ne bo dovolj prepričljiv argument.

Literatura in viri

Učni načrti

Dr. Šašek: Konceptija geografskog udžbenika za osnovnu školu, Zagreb 1974.

(Simpozij o udžbenicima i ostaloj geografskoj literaturi)

Dr. P. Kuntek: Konceptija geografskog udžbenika u gimnaziji, Zagreb 1974.

(Simpozij o udžbenicima i ostaloj geografskoj literaturi)

Košak-Weber: Priročnik za učitelje SD v 4. razredu osnovne šole, Ljubljana

1980, Državna založba Slovenije

Košak: Priročnik za učitelje geografije v SVIO, Ljubljana 1981 (gradivo -

tipkopolis)

GEOGRAFSKA UČILNICA

Slavko Brinovec ^x

Izobraževalna tehnologija

Intenzivno izobraževanje je pogoj za uspešno delo na vseh področjih človekove dejavnosti. Zato je razumljiv interes družbe, da se izboljša proces vzgoje in izobraževanja. Proces pridobivanja znanja naj se tehnično modernizira, uvaja naj se izobraževalna tehnologija, ker je ta pogoj za gospodarsko in družbeno učinkovitost izobraževanja.

Vključevanje učil zahteva širšo pripravo učitelja na pouk. Učila pripravljamo in vključujemo v pouk takrat, ko je učni načrt oblikovan in ko učitelji ugotavljajo, da pri izvajanju učnega načrta potrebujejo pomoč. Vrednost te pomoči je različna. Z različnimi učili je težko posredovati enako informacijo.

Uvajanje tehnologije moramo spremljati, da ugotovimo, koliko lahko prispeva k izboljšanju vzgojnoizobraževalnega dela. Uvajanje novih učil v pouk zahteva operativno opredelitev vzgojno izobraževalnih smotrov.

Kvaliteti, racionalizaciji in učinkovitosti izobraževanja so namenjene tudi specializirane učilnice. Njihova največja prednost je v tem, da so funkcionalno opremljene z učili. Z njimi se odpravlja enoličnost besednega pouka, vnaša se večja dinamika, boljša kombinacija metod in oblik pouka. Učenci so že z vstopom v geografsko učilnico motivirani, da začno razmišljati o geografskih vsebinah. Funkcionalno opremljena učilnica je lahko uporabna v vseh etapah vzgojno izobraževalnega procesa. S pravilno metodično uporabo učil se pouk intenzivira, učila potrjujejo razlago, aktivirajo učence in jih navajajo na proučevanje in raziskovanje.

^x mag., Gimnazija, 64000 Kranj, Koroška cesta 13, glej izvleček na koncu Obzornika

Vloga učitelja se spreminja. Ne poučuje več. Postaja organizator, inspirator in realizator vzgojnih in izobraževalnih nalog. Ko ima na razpolago vsa učila, lahko menja oblike in metode dela, vnaša potrebno dinamiko v izobraževalni proces, hkrati pa lahko zanemarja tiste postopke, ki so neracionalni in neučinkoviti.

A v d i o v i z u a l n a s r e d s t v a

Največji del sodobne izobraževalne tehnologije pomenijo avdiovizualna sredstva. Pri pouku postajajo nepogrešljiva. V metodikah sodobnega pouka postajajo avdiovizualna sredstva sestavni del učnega procesa. Njihova uporaba izhaja iz potreb in zahtev sodobne didaktike, pedagogike, psihologije in metodike.

Uvajanje avdiovizualnih sredstev pogojujeta zlasti dve dejstvi:

- ljudje, zlasti mladina, postajajo vizualni tipi. Psihološke raziskave v osnovni šoli kažejo, da kar 82 % otrok pripada temu tipu;
- vizualno izročilo je postalo najpomembnejša oblika sporazumevanja v sodobnem svetu, ki mu pripada poplava slik z različnih področij, enostavnost stripa, ilustracije v učbenikih, pa tudi razvoj televizije.

Izobraževanje mora izkoristiti zanimanje učencev za vizualnim in jim omogočiti vzgojo prav z uporabo teh sredstev. Uporaba vseh vizualnih sredstev pa zahteva posebno metodiko, brez šablon, raznovrstno, maksimalno didaktično bogato. Vidno (vizualno) je postalo sestavni del življenja in šola v tem procesu ne more zaostajati.

Če pogledamo vsebino in bistvo geografije kot znanosti in predmeta, katerega področje je pokrajina, lahko zaključimo, da je vizualizacija sestavni del geografije, brez katere znanstveno delo ne bi bilo mogoče, učenje pa osiromašeno.

Poleg neposrednega opazovanja, ki je najboljša metoda, je uporaba avdiovizualnih sredstev edina možnost, da učenci spoznajo geografske elemente

in procese. Neposredno opazovanje je osnovni in najboljši način opazovanja in tudi ena od metod znanstvenega dela. Ker ga vedno ni mogoče vnesti v učenje, ga morajo pač nadomestiti avdiovizualna sredstva.

Eden izmed smotrov geografije je, da učenci aktivno sodelujejo pri pouku in to tako, da ne le spominsko, temveč predvsem razumsko osvoje gradivo. Take smotre omogoča tudi uporaba avdiovizualnih sredstev pri pouku.

Poučevanje geografije si je nemogoče predstavljati izključno kot metodo razlage in razgovora. Spoznavni proces v geografiji je večinoma dosežen z vidom in sluhom, na ta način najlažje in najhitreje pridemo do cilja. Sodoben pouk geografije mora biti harmonična celota vizualnega (vidnega) in avditivnega (slušnega). Čeprav je šolska praksa pokazala in dokazala vrednost avdiovizualnih sredstev, nastaja vprašanje, zakaj tolikšen del geografov tega načina dela ne sprejema. Odgovor na to bi lahko našli v nepoznavanju vrednosti in metod dela z avdiovizualnimi sredstvi, ki ga pogojuje pomanjkanje metodike, ki bi avdiovizualna sredstva postavila v tak položaj, kot ga zaslužijo.

Geografska učilnica ali geografski kabinet

Če hočemo izobraževalno tehnologijo uporabiti pri pouku geografije, moramo imeti na razpolago specializirano učilnico. Njena prednost je v tem, da so vsa učna sredstva, ki jih pri pouku pogosto rabimo, stalno nameščena in to tako, da omogočajo najbolj racionalno rabo. Geografska učilnica ne more biti skladišče vseh učnih sredstev, ampak so v njej le tista, s katerimi dosežemo večjo aktivnost učencev in boljše ponazarjanje pri posredovanju zaznav, predstav in oblikovanju pojmov.

V starih šolah, kjer ni specializiranih učilnic, vsa učna sredstva za posamezne predmete shranjujemo v kabinetih, ki so običajno razporejeni ob krajših straneh hodnikov in so po obliki in velikosti namenjeni predvsem shranjevanju učil ali pa še služijo učitelju za pripravljanje na pouk. Marsi-

kje so kabineti že prerasli svoj prvotni namen in postajajo prostor, kamor prihajajo učenci, ki imajo poseben interes za predmet (geografski krožek, individualno, skupinsko delo itd.). Za tako funkcijo pa ti kabineti ne ustrezajo ne po obliki in velikosti, ne po lokaciji.

Geografski kabinet, ločen od učilnice, ne more opraviti svoje funkcije. Projektorjev v njem ne moremo shranjevati, ker njihovo prenašanje ni priporočljivo. Tudi zemljevidi in druga učila se zaradi pogostega prenašanja in nepraktičnega shranjevanja hitro kvarijo. Zato naj bi geografski kabineti bili večji in tesno povezani z geografsko učilnico, če hočemo, da bodo opravili vlogo, ki jo od njih pričakujemo.

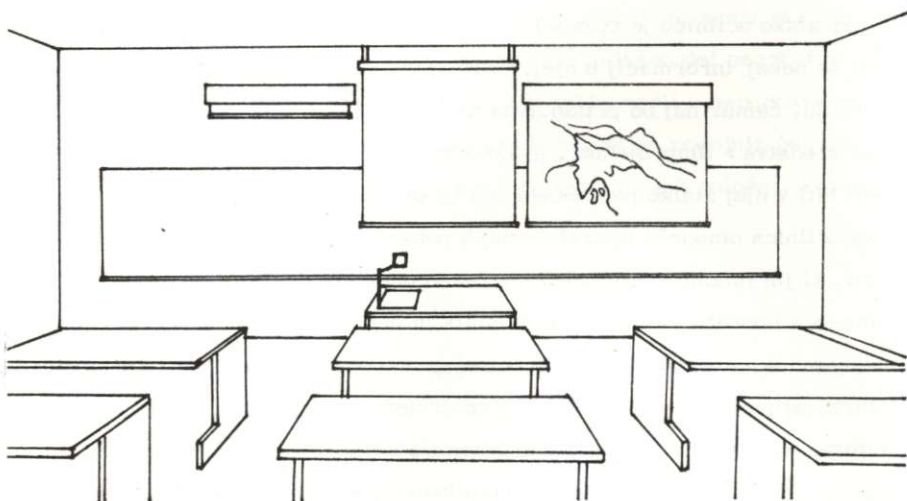
Geografsko učilnico je opredelil že Zgonik v Metodiki, pozneje pa smo dobili še nekaj informacij o njej. Pouk geografije sloni na neposrednem opazovanju, čemur naj bo prilagojena tudi učilnica. V njej naj bodo projekcijska sredstva: diaprojektor, grafoskop, kinoprojektor. Vsi ti aparati bi morali biti v njej stalno nameščeni, da bi jih lahko hitro uporabljali. Geografska učilnica omogoča uporabo drugih ponazoril, kot so karte, reliefi, modeli, ki jih imamo v kabinetu. Ustrezno opremljena geografska učilnica omogoča uporabo različnih učnih oblik in metod, ki vzpodbujajo aktivnost učencev. V geografski učilnici prirejajo učenci razstave svojih geografskih zbirk, organizirajo sestanke. Dobro urejena geografska učilnica vzpodbuja interes učencev za geografijo in omogoča učitelju intenzivnejše delo. S stalno učilnico pa se tudi učila manj kvarijo in so učitelju takoj dosegljiva.

Kako torej opremiti geografsko učilnico z osnovnimi pogoji za delo? Poleg prostora za učence in učitelja moramo pripraviti prostor za projekcijska sredstva, za zemljevide in platno, pa še panoje in omare, v katerih so atlasi, najosnovnejša literatura in učila. Medtem, ko imajo učenci in učitelj za razmestitev miz in stolov ves razred, so za namestitev ostalih potrebščin na razpolago tri stene (četrto predstavlja okno) in nanje moramo namestiti vso ustrezno opremo. Na prednjo stran postavimo tablo, zemljevid in projekcijsko platno, na eno izmed ostalih dveh sten panoje, ob drugo

pa postavimo omare.

Namestitev zemljevidov in table

Učitelj pri pouku geografije potrebuje predvsem veliko tablo, ker je velikokrat potrebno, da ohrani na njej za ponovno uporabo grafikone in karte, da na njej lahko nastaja tabelska slika, itd. Priporočljivo je, da zavzema tabla vso prednjo stran. Tako široke table sicer ne potrebujemo, vendar ne smemo pozabiti, da je z uporabo stenske karte in projekcije vedno zakrit del table. Še vedno pa tako lahko uporabljamo nezakriti del table.

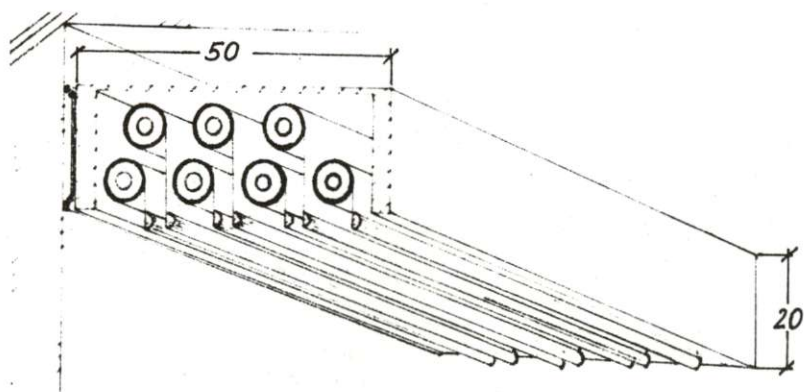

Pouk geografije ne more poteka ti brez uporabe stenskih kart. Zato je velika skrb, kako postaviti v razredu zemljevide. Neka tere karte so zelo široke, zato morajo biti obešene dovolj visoko. Karto morajo videti učenci tudi v zadnji vrsti. To zahtevo izpolnimo tako, da obesimo karto tako visoko, da je njen spodnji rob najmanj 100 cm nad tlemi.

Kako obesiti karto v razredu? Najcenejši način je, da imamo s škripcem na strop pritrjen lesen okvir, na katerega s kljukicami, ki so na zemljevidih,

obešamo ka rte. Dražji in učinkovitejši pa tudi hitrejši način uporabe pa je, da imamo karte pritrjene na va ljih, ki jih vrtijo peresa in so pritrjene v posebnih škatlah - kasetah.

Priporočljivi sta dve kaseti: ena široka za večje zemljevide (fizična in politična karta sveta, Evropa, Zahodna Evropa, Sredozemlje, itd.) in druga ožja za manjše zemljevide (Severna in Južna Amerika, Afrika, Azija).

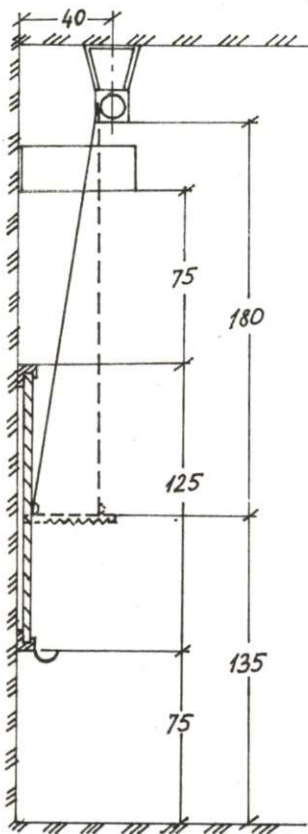

Kakšne naj bodo kasete? To so leseni zaboji, v katerih so navojnice z navitimi zemljevidi. Izdela jih lahko vsak mizar. Velikost je odvisna od velikosti karte, širino in višino pa lahko razbereš s skice. Kasete je vpeta v zadnjo steno s plastičnimi vijaki. V kaseto ne dajemo projekcijskega platna, ker med projekcijo ne moremo rabiti zemljevidov, ki so v isti kaseti. Pač pa pustimo tam, kjer so najboljše pogoji za projekcijo, toliko širok prostor, kot je široko platno, na obe strani pa postavimo kasete z zemljevidi. Višina kaset in projekcijskega platna ni nujno ista.

Kako montirati kasete za zemljevide? Upoštevati je treba najdaljši zemljevid in ga spustiti nad višino šolskih klopi (100 cm). Vse krajše zemljevide je pra v tako treba spustiti do te višine, s tem, da jim zgoraj dodamo platno in napravimo vse zemljevide enako dolge. S tem smo dosegli dvoje: kasete so v razredu postavljene v isti višini, karte pa segajo tako nizko, da jih lahko uporabljajo najmanjši učenci v razredu.

Seveda vseh zemljevidov ni mogoče dati v kasete. Zato moramo imeti pripravljeno stojalo, na katero obesimo tiste karte, ki jih manj pogosto rabimo.

Mesto projekcijskega platna

Pri opremljanju specialnih učilnic se pogosto vprašujemo, kam postaviti projekcijsko platno. Pri nas nimamo normativov, kjer naj bi platno bilo. Večino takih priporočil tudi ne bi bilo mogoče realizirati zaradi različnih dimenzij razredov. Kljub temu naj velja načelo, da naj bodo različna učna sredstva (platno, zemljevidi, tabla v razredu nameščena tako, da ne bi motila drug drugega, vendar bi bila uporabna vsa hkrati.

Velikost platna mora biti taka, da učenci v zadnji vrsti brez truda preberejo 3 mm velike črke na prosojnici. V razredih, ki so daljši od 9 m in širši od 7 m, mora biti platno vsaj 2 x 2 m, v manjših razredih pa vsaj 1,8 x 1,8 m. Pri grafoskopski projekciji je treba platno dvigniti kar najbolj visoko. Glavo objektiva je treba pri tem obrniti navzgor. Če je platno postavljeno vertikalno, ima slika obliko trapeza in ji ni mogoče naravnati ostrine. Če hočemo dobiti kvadratno sliko, mora biti platno pritrjeno poševno. Naklonski kot je odvisen od višine platna, od goriščne razdalje grafoskopa in velikosti slike. Ti pogoji so v vsakem razredu različni. Če je spodnji rob platna višji od 150 cm, lahko pride do težav, kajti glave objektiva ni mogoče neomejeno dvigovati. Pred montažo platna je zato vse to najboljše preizkusiti.

Se nadaljuje

iz pedagoške prakse

POKRAJINSKI RAZISKOVALNI TABORI - TERENSKO-RAZISKOVALNA
OBLIKA USMERJENEGA IZOBRAŽEVANJA

Dušan Plut^x

Na raziskovalne pobude dijakov srednjih šol se še vedno gleda z nezaupanjem. Prisotna je miselnost, da dijaki še niso sposobni opravljati raziskovalnega dela, saj je njihovo poznavanje znanstvenih disciplin preskromno in pomanjkljivo, prav tako pa se v procesu srednješolskega izobraževanja v skromnem obsegu seznanja jo z raziskovalnimi metodami in njihovo uporabnostjo na terenu. Usmerjeno izobraževanje pa poudarja tudi razvijanje raziskovalnega navdušenja srednješolcev, ki z velikim delovnim zagonom in željo po odkrivanju nadomestijo pomanjkljivo znanje kot posledico skromnega fonda ur za določene predmete.

Geografski krožki, pokrajinski in republiški raziskovalni tabori ter srečanja so brez dvoma tiste oblike dejavnosti, ki lahko pravilno usmerijo raziskovalna nagnjenja srednješolske mladine. Gibanje "Znanost mladini" vsestransko podpira raziskovalna hotenja mladih in poleg vsakoletnih srečanj organizira mladinske raziskovalne tabore. Razen republiških raziskovalnih taborov, kjer so sodelovali tudi geografi (npr. Prekmurje, Šentjernej, Bela krajina) so se v zadnjih letih začeli organizirati tudi pokrajinski raziskovalni tabori. V sodelovanju klubov mladih raziskovalcev in gibanja "Znanost

^x Mag., asistent PZE za geografijo, Filozofska fakulteta, 61000 Ljubljana, Aškerčeva 13, glej izvleček na koncu Obzornika

mladini" se na občinskem ali regijskem nivoju v času počitnic ali med prazniki (1. maj, 29. november) organizirajo večdnevna raziskovanja na terenu. Ledino so zaorali ob slovenski obali, kjer je uspešno delala tudi geografska skupina. Mentorstvo opravljajo sodelavci Inštituta za geografijo in oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani. Posebej je pomembno, da so se kot mentorji izkazali tudi študenti višjih letnikov geografije, ki so znali usmeriti raziskovalno nagnjenje dijakov v pravo smer.

V zadnjem času je zaživelo raziskovalno delo v srednjih šolah tudi na Dolenjskem. Ustanovljen je bil Klub mladih raziskovalcev v Novem mestu, ki je med 25.4. in 3.5.1981 organiziral pokrajinski mladinski raziskovalni tabor v Črmošnjicah v SZ delu Bele krajine. Udeležilo se ga je 35 dijakov novomeških in črnomaljskih srednjih šol, delali pa so v dveh skupinah: umetnostnozgodovinski in geografski. V geografski skupini je bilo 20 dijakov, raziskovalno delo pa so uspešno in požrtvovalno vodili študenti 3. letnika geografije z oddelka za geografijo FF Univerze E. Kardelja v Ljubljani, ki za služijo, da so imenovani: Metka Kladnik, Branko Pavlin, Mirjam Požoš, Tadej Slabe, Aleš Stergar in Petra Vodopivec.

Kljub neka terim začetnim težavam v zvezi s samo organizacijo tabora je bilo raziskovalno delo uspešno izvedeno. Večina anket in ostalega materiala za terensko delo je bilo predhodno pripravljenega (ob sodelovanju Zavoda za družbeno planiranje - mag. M. Ravbar in pisca), razen tega pa se je mentorjem - študentom pomagalo tudi občasno z obiski v Črmošnjicah. Tako je bil uresničen široko zasnovan delovni program, kljub občasno nekoliko kislemu vremenu. Delo je potekalo po posameznih podskupinah, ki so proučevale socialnogeografske poteze zgornjega dela Črmošnjiške doline, ovrednotile naravne in družbene pogoje za razvoj turizma in geografsko osvetlile razvoj in propad obratov na vodni pogon v Starih žagah. S pomočjo anketiranja in kartiranja je mladim raziskovalcem uspelo prikazati poglobitve geografske poteze celotne Črmošnjiške doline. Neobremenjeno in objektivno

so pokazali vse prostorske probleme in dileme glede nadaljnega socialno-ekonomskega razvoja. Po mnenju Zavoda za družbeno planiranje iz Novega mesta bo dovršen del ugotovitev možno koristno vključiti v raziskave pri iskanju razvojnih možnosti za spominsko območje partizanskega Roga, saj je poročilo o delu obširno (80 strani).

V bodoče bo potrebno posvetiti raziskovalnim tokovom srednješolske mladine večjo pozornost. Z njimi namreč dosežemo več ciljev, ki so na kratko naslednji: dijaki spoznajo geografijo v "živo", marsikdo pa postane bodoči študent geografije, študenti se privajajo na vodenje raziskovalnega dela, ustrezno zasnovan program pa ima praktično vrednost. V tesnem sodelovanju z gibanjem "Znanost mladini" je potrebno vsestransko podpirati ustanavljanje klubov mladih raziskovalcev po Sloveniji in sodelovati pri strokovnih pripravah in vodenju. Ne smemo namreč pozabiti tudi na dejstvo, da bo tudi tisti dijak, ki se pozneje ne bo odločil za študij geografije, znal upoštevati geografski način razlage pojavov in procesov v pokrajini. Pokrajinski raziskovalni tabori so torej idealna oblika, da se dijaki navdušijo za geografska raziskovanja, saj so tabori v domači pokrajini, ki je dijakom bližja, v raziskave pa se lahko vključi večja skupina dijakov. Zaradi bližine terena raziskovanja so tudi stroški organizacije tabora občutno manjši, na pomoč pa lahko priskočijo lokalne ustanove in organizacije združenega dela. Pokrajinski raziskovalni tabori oziroma klubi mladih raziskovalcev lahko ob ustrezni strokovni pomoči postanejo pomembna oblika usmerjenega izobraževanja, ki dopolnjuje in bogati spoznanja o geografiji kot znanstveno-raziskovalni disciplini in usmerja najbolj vnete dijake v nadaljnje poglobljanje svojih spoznanj o geografiji.

GORSKI SVET JUGOSLAVIJE

Marija Košak^x - Marija Bernik^{xx}

Da je učiteljeva pr i prava eden najpomembnejših pogojev za uspešnost pouka, ni sporno. Bolj vprašljiva je zahteva po pisni pripravi. Še vedno so mnenja, da je to le formalna zahteva pedagoškega vodje ali svetovalne službe. Ti učitelji še vedno živijo v prepričanju, da samo strokovno znanje zadošča za uspešen pouk. To prav gotovo drži, če učitelj (sicer takrat ne bi smel imeti naziva učitelj!) opravlja le funkcijo posrednika, ki več ali manj reproducira dosežke vede. Če pa hočemo pri pouku doseči zastavljene smotre, potem le gola reprodukcija snovi ni ustrezna pot. Iskanje ustreznih oblik in metod dela pa terja temeljit premislek. Kako najbolje posredovati učno snov, katere pripomočke zato uporabimo, katere metode izberemo, da aktiviramo učence, česa učenci sami ne zmorejo in je potrebna učiteljeva razlaga, kdaj na teren itd. to učitelj predvidi s pripravo. Ohraniti vse v glavi je nemogoče in zato pisna priprava pomaga k ureditvi misli in oporo pri sami realizaciji učne ure. Nič se potem ne zgodi slučajno, stihijsko. Improvizacija je možna le nekajkrat, potem pa nastopijo težave ali z realizacijo letnega programa ali posameznih ur. Z objavo nekaj prispevkov uspešno realizira njih ur, ki so bile tudi pisno pripravljene, bi radi vzpodbudili tiste, ki še vedno koleba jo med potrebo pisne priprave in potrdili tistim, ki učijo dobro na podlagi predhodne temeljite pisne priprave.

Nastop študentke PA Bernikove

Učna priprava

Razred: 8

Učna enota: Gorski svet Jugoslavije

^x Dipl. geog., prof. višje šole, Pedagoška akademija, 61000 Ljubljana, Stari trg 4

^{xx} študent geog., Pedagoška akademija, 61000 Ljubljana, Stari trg 4

Učna tema: Naseljenost in naselja v gorskem svetu

Vzgojnoizobraževalni smotri: učenci

- razložijo s pomočjo zemljevida Jugoslavije pogoje za naselitev v gorskem svetu,
- primerjajo karto gostote prebivalstva z reliefno karto Jugoslavije,
- razložijo vzroke za neenakomerno gostoto,
- navedejo značilnosti naselij in tipe,
- opišejo funkcijo naselij.

Oblika pouka: frontalna

Metode dela: razloga, razgovor, samostojno delo učencev

Učni pripomočki: zemljevid Jugoslavije in Slovenije

prosojnica: gostota naseljenosti (gostonaseljena območja
in redko naseljena območja)

diapozitivni: primer mesta
prehodnega naselja
vasi (gručasta, zaselek, razložena, samotna
kmetija)

Potek dela

Uvodno ponavljanje: s pomočjo karte učenci povedo samo bistvene značilnosti gorskega sveta.

Motivacija: Kaj nam pove podatek: 70 % jugoslovanskega ozemlja je gorat
26,1 % prebivalcev živi v gorskem svetu

Kaj lahko iz tega podatka razberemo? (problemski pristop)

Napoved: Danes se bomo naučili, kako vplivajo naravnogeografski dejavniki na razporeditev prebivalstva in oblikovanje naselij v gorskem svetu. Potem boste boljše razumeli, zakaj so take težave s stanovanji, z zaposlitvijo v mestu in zakaj primanjkuje delovne sile na podeželju!

Samostojno delo učencev: analizirajte s pomočjo karte (projekcija), kje so največje zgostitve in kje je prebivalstvo redko naseljeno. Primerjajte s fizično karto tega območja!

Razgovor in poročanje učencev o ugotovitvah.

Sklep: V gorskem svetu je v primerjavi z drugimi naravnogeografskimi enotami gostota naselitve manjša (povprečno) zaradi pomanjkanja rodovitne, obdelovalne zemlje (predvsem za strojno obdelavo), težave z vodo v kraškem svetu, (ponavljanje in korelacija z zgodovino), zgodovinski vzroki, družbenogospodarski (ni toliko tovarn, prometa idr.).

Razlaga: prebivalstvo živi v naseljih. Projekcija-različna naselja-značilnosti.

Samostojno delo: opis značilnosti naselij na slikah

Razgovor in poročanje o ugotovitvah.

Sklep: Večja naselja v gorskem svetu so pretežno v dolinah in kotlinah.

Sicer prevladujejo vasi, zaselki in samotne kmetije. V različnih pokrajinah so tipi naselij različni (alpski tip, šumadijski, starovlaški itd.), odvisno od naravnih in družbenogeografskih pogojev.

Utrjevanje: Učenec s pomočjo slike razloži, za katero pokrajino gre (redko ali gosto naseljeno), prepozna tip naselja.

Primerjaj karto gostote v Jugoslaviji s fizično karto! Kateri dejavnik je povzročil najbolj vidne razlike v gostoti?

Opiši značilnosti naselja, v katerem je šola (tip in funkcijo)!

Domača naloga: Opazujte naše naselje: kaj vse zasledimo kot njegove posebne značilnosti.

Opombe: pri učni temi ni novih pojmov. Gre le za poglobljanje pojmov tipa naselij in funkcije. To dosežemo ob analizi slik in razgovoru.

Učna ura je bila realizirana po predlogi. Učenci so sodelovali in pri ponavljanju pokazali, da razumejo soodvisnosti naravnih in družbenih pojavov.

geografska proučevanja in regionalno geografska problematika

SVET IN ENERGETSKI VIRI

Dušan Plut^x

I

Energija, energetski viri, energetska kriza - besede; ki vsakodnevno polnijo časopisne stolpce in jih poslušamo po radiu in televiziji. Veliko je bilo presenečenje v začetku sedemdesetih let v razvitem svetu, ko se je nenadoma pojavil problem oskrbe s potrebno energijo. Arabsko - izraelski spor leta 1973 je temeljito pretresel svetovno gospodarstvo, saj je bila pretrgana oskrba z nafto iz Bližnjega vzhoda. Zadovoljiva oskrba z energijo, ki je pomemben faktor ekonomskega razvoja, je postala za večino držav poglavitni problem. Strmoglavljenje šaha v Iranu in iransko-iraška vojna so še poostrili zapleten energetski položaj. Svet se je prisiljen soočiti s problemom, ki se je zdel že rešen - oskrba z energijo. Zlasti razvite dežele, ki so si ekonomski napredek zgradile tudi na uvozu poceni energije (nafta), so z zaskrbljenostjo ugotovile, da je konec obdobja s ceneno energijo. Obenem so energetski viri postali izredno pomemben geostrateški dejavnik, obvladovanje virov energije in energetskih poti pa jabolka spora med bloki. Iskanje rešitev v novih virih, izkoriščanje že deloma opuščenih je zajelo ves svet. Velika pozornost pa se usmerja tudi na racionalno izkoriščanje energije.

V energetski politiki se pojavljata dve izhodišči, ki sta si v nasprotju. Naj-

^x Mag., asistent, PZE za geografijo, Filozofska fakulteta, 61000 Ljubljana, Aškerčeva 12, glej izvleček na koncu Obzornika

višji smoter je vsekakor čim cenejša oskrba celotnega gospodarstva z energijo. Na drugi strani pa je potrebno poudariti, da so posegi pri pridobivanju, prenosu, pretvorbi in porabi energije v vsakem primeru posegi v okolje. Trenutno porabi prebivalstvo nad 50 000 milijard kilovatov energije, do konca stoletja pa naj bi se poraba energije vsaj podvojila. V svetu vzporedno z naraščanjem potrošnje energije raste tudi zaskrbljenost zaradi večkrat nepredvidljivih posledic pridobivanja in izkoriščanja posameznih energetskega virov. Zlasti v Zahodni Evropi, ZDA in Japonski je močno t. im. "zeleno gibanje", ki je vse bolj prisotno tudi v političnem življenju (ZRN, Avstrija, Švedska). Dejstvo je, da je ob predsedniških volitvah v Franciji aprila 1981 ekološko gibanje dobilo med 3 % vseh glasov, tudi na račun odpora do uporabe po nekaterih mnenjih še vedno nezanesljive, nedodelane in predvsem neobvladljive jedrske energije. Ekološko stran izrabe energije je potrebno vsekakor enakovredno upoštevati pri oceni bodočnosti oskrbe z energijo, vendar ekološka tematika pri energetskih virih ni osnovni namen uvodnega prispevka. Na rob "zelenih" gibanj razvitega sveta samo naslednji podatek: vedeti je treba, da pride v 80 državah na prebivalca le 0,2 kW, v ZRN pa 5 kW in v ZDA celo 11 kW (svetovno poprečje je 1,9 kW - Bach, 1979). Zato lahko z gotovostjo trdimo, da se bo tudi v bodoče poraba energije povečevala, in sicer zaradi: rasti svetovnega prebivalstva, potreb dežel v razvoju in nadaljnega povečanja porabe v razvitih deželah.

Obdobja v razvoju energetskega gospodarstva nam odražajo spremembe v razvoju proizvodnih sil. V prvi etapi je v izkoriščanju energije človek uporabljal energijo Sonca, lastno energijo, energijo živali in mehanske sile v naravi (veter, vodo). V ospredju pa je bilo zlasti izkoriščanje lesa kot osnovnega vira energije. Velike spremembe je prineslo izkoriščanje pare konec 18. stoletja ob uporabi premoga. Z uporabo nafte in proizvodnjo električne energije, možnostjo prenosa energije na večje razdalje pa se je proizvodnja energije skokovito povečala. Začelo se je večje izkoriščanje vodne energije in povezovanje termoelektroenergetskih sistemov (V. Džurić,

1980). Zadnje obdobje pa označuje pojav atomskega reaktorja in pospešena gradnja atomskih central.

II.

Z vidika proizvodnje energije je najvažnejše dejstvo, ali je energetski vir obnovljiv ali neobnovljiv. V preteklosti in danes so se predvsem izkoriščali neobnovljivi energetski viri, med katerimi je potrebno omeniti premog, nafto, zemeljski (naravni) plin in uran.

Premog - vse do šestdesetih let tega stoletja je predstavljal premog osnovni energetski vir. Do prve svetovne vojne je pokrival nad 90 % potreb po energiji, leta 1937 še vedno 73,5 % (Tepina, 1974). Po drugi svetovni vojni ga je začela nadomeščati nafta, predvsem zaradi večje kalorične vrednosti in cenenosti, danes pa zopet pridobiva na pomenu. Nekateri napovedovalci proizvodne energije poudarjajo njegovo vlogo v bodočnosti zaradi možnosti utekočinjenja (Lüttig, 1980; Bach, 1980; Nolzen, 1979) in ogromnih zalog. Ocenjujejo, da je v svetu nad 8 000 milijard ton premoga. Vsega seveda ni možno izkoriščati, vendar so zaloge takšne, da bi kljub povečani potrošnji do leta 2000 izrabili le 2 % dosegljivih zalog. Poudariti pa je potrebno negativne posledice povečane vloge premoga v okolju zaradi zgorevanja. V razliko od nafte se pri premogu opaža večje pokrivanje proizvodnje in potrošnje premoga. Najbolj pomembna so ležišča črnega premoga, ki ima kalorično vrednost 29,3 - 33,5 MJ.

Tabela 1: Proizvodnja črnega premoga po svetu (v milij. ton) - 1. 1978

SSSR	- 724 (z lignitom)	Avstralija	- 80
ZDA	- 593	ČSSR	- 28
Kitajska	- 490 (1977)	Kanada	- 26
Poljska	- 193	Francija	- 20
Velika Britanija	- 124	Japonska	- 19
Indija	- 102	Dem.rep.Koreja	- 18
Južna Afrika	- 90	Španija	- 12
ZRN	- 84	Vir: The Geographical Digest, 1980	

Od skupne izkopane količine premoga odpade na črni premog kar 73 % (2,4 milijarde ton), glavni uvozniki pa so Japonska in Francija. Največja nahajališča črnega premoga so v SSSR (cca 5 000 milijard ton). Pri načrtovanju termocentral pa postaja ekološka kapaciteta okolja vse večja omejitev zaradi velikega onesnaženja z žveplom, žlindro, pepelom in ogljikovim dioksidom.

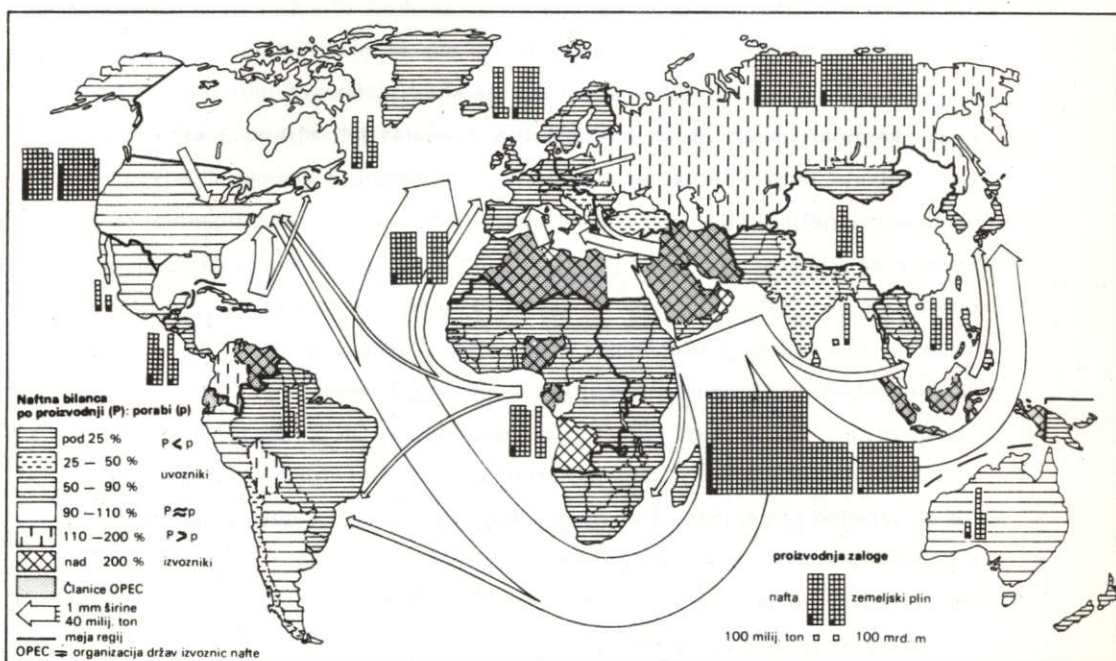
Nafta - industrijsko pridobivanje nafte se je pričelo l. 1859 v Pensilvaniji (Zorić, 1973). Z iznajdbo motorja z notranjim izgorevanjem se je uporaba nafte postopoma povečevala in zaradi cenenosti, vsestranske uporabnosti številnih derivatov in visoke kalorične vrednosti (41,8 MJ) nadomeščala premog. L. 1910 je premog kril 90,5 % energetskih potreb, nafta pa le 5 %, leta 1937 še vedno 73,5 %, (nafta 19,9 %), l. 1970 pa nafta 46,5 % in premog 33,5 % energetskih potreb. Kljub naftnim krizam se delež nafte pri kritju energetskih potreb ni bistveno znižal. Tudi leta 2000 naj bi nafta še vedno pokrivala okoli 40 % energetskih potreb, vendar bi bilo izrabljenih že 87 % dosegljivih zalog (Nolzen, 1979).

Monopoli so v proizvodnji nafte bolj razviti kot pri proizvodnji premoga. Naftni monopoli "Sedem sester" (večnacionalne naftne družbe ZDA, Velike Britanije in Nizozemske) ustvarjajo posamično več deset milijard prometa letno, kar je več kot znaša izvoz večine držav na svetu. Kot odgovor na premočan vpliv naftnih monopolov je bila l. 1973 ustanovljena Organizacija izvoznic nafte (OPEC), ki združuje 13 držav, med katerimi je večina večjih izvoznic nafte na svetu (Saudova Arabija, Iran, Kuvajt, Nigerija, Libija, Irak, Venezuela itd). Od skupne svetovne proizvodnje nafte (cca 3 milijarde ton letno) znaša delež držav, članic OPEC, okoli 50 %. Vendar je treba poudariti, da so članice OPEC veliki proizvajalci nafte, obenem pa skromni potrošniki. Svetovne zaloge nafte znašajo okoli 89 milijard ton (Steinbeck, 1980), največje pa so na Bližnjem in Srednjem vzhodu (Džurić, 1980), kjer prednjačijo Saudova Arabija (25,7 %), Kuvajt (10,4 %) in Iran (9,2 % svetovnih zalog). Večje zaloge nafte pa ima tudi Sovjetska zveza (11,1 %). Naj-

večji uvozniki nafte so Japonska, ZDA in zahodnoevropske države, kjer so tudi največje rafinerije nafte v svetu. ZDA so sicer drugi proizvajalec nafte na svetu in obenem drugi največji uvoznik, ta koj za Japonsko (Japonska - 17 % in ZDA - 15 % celotnega svetovnega uvoza nafte).

Tabela 2 Proizvodnja nafte na svetu l. 1978 (države, ki črpajo nad 50 milijonov ton letno, podatki v milij. ton)

SSSR	- 572 460	Libija	- 95 760
ZDA	- 429 192	Nigerija	- 94 896
Saudova Arabija	- 410 328	Abu Dhabi	- 70 788
Iran	- 261 768	Kanada	- 64 272
Irak	- 2	Alžirija	- 57 396
Venezuela	- 113 040	Velika Britanija	- 53 376
Kuvajt	- 105 180	Svet (1977)	2 985 879
Kitajska	- 100 000 (1977)	Vir: The Geographical Digest, 1980	

Po drugi svetovni vojni je nafta postala najbolj cenen in zato najpomembnejši energetski vir. Visokorazvite države Zahodne Evrope, ZDA in Japonska so z nafto in zemeljskim plinom krile večino svojih energetskih potreb (Italija - 89 % celotne potrošnje energije, ZDA - 78 %, Francija - 76 %, ZRN - 63 %, Velika Britanija - 58 %; Jugoslavija - 51,5 %). Šele ob večkratnih podražitvah nafte so se začele visokorazvite države zavedati svoje odvisnosti od proizvajalk nafte. Ob racionalizaciji potrošnje nafte so se pospešeno iskala nova nahajališča, tudi v morju. Povečal se je tudi interes za pridobivanje nafte iz oljnih skrilavcev in peskov, katerih pomen bo zaradi velikih zalog brez dvoma v bodočnosti večji. V novejšem času so odkrili večje zaloge nafte v Severnem morju in Velika Britanija že načrpa preko 50 milijonov ton nafte na leto, Norveška pa okoli 17 milijonov. Tudi naša država, ki načrpa letno le okoli 3,7 milijone ton (Slovenija, Banat, Bačka) in večino nafte uvaža, vlaga velike napore pri odkrivanju nafte v Jadranskem morju.

Naravni plin - čeprav se v industrijske namene izkorišča že več kot sto let, je pomembnejšo vlogo dobil šele v zadnjih desetletjih. Leta 1937 je kril le 5,4 % svetovne potrošnje energije, danes pa že okoli 17 - 18 % in je po pomenu tretji energetski vir, takoj za nafto in premogom. Pripomniti pa je potrebno, da je pomemben ne le kot energetski vir, temveč tudi kot surovina v kemični industriji. V preteklosti je predstavljal velik problem transport plina, z izgradnjo plinovodov in posebnih ladij in vagonov pa je postal naravni (zemeljski plin) pomemben izvozni proizvod. Z utekočinjenjem je mogoče za 600 krat zmanjšati prostornino. Zaloge naravnega plina so sicer precejšnje (64 000 milijard m³), vendar je za ekonomsko izkoriščanje ugodna le tretjina zalog. V bodočnosti bi se delež naravnega plina pri kritju energetskih potreb le skromno povečal (na 20 %), kljub temu pa bi do l. 2000 izčrpali že tri četrtine vseh poznanih zalog na svetu. Ob poznavanju da našnjih zalog se naravnemu plinu v daljnji bodočnosti ne pripisuje večjega pomena, izredno pomemben pa bo njegov delež do l. 2000. Svetovna potrošnja v l. 1978 je znašala 1 445 milijard m³, največji proizvajalec pa so ZDA (42,1 % svetovne potrošnje) in SSSR (25,7 %), v teh dveh državah pa so tudi največje zaloge naravnega plina.

V primerjavi z ostalimi fosilnimi gorivi je zemeljski plin še najmanj škodljiv za okolje, ker ne vsebuje žvepla, obenem pa ni potreben še poseben proizvodni postopek. Primerjava je pokazala, da so emisije kurilnega olja približno desetkrat večje, malodimnih (trdih) goriv pa vsaj dvajsetkrat večje kot pri zemeljskem plinu.

Uran in atomska energija - uporaba urana in ostalih težkih elementov za proizvodnjo energije v bodočnosti razburja duhove po svetu. Čeprav ni osnovni namen tega prispevka obravnava ekoloških problemov pri proizvodnji in potrošnji energije, je potrebno podčrtati, da je zlasti javno mnenje Zahodne Evrope glede nadaljnje rasti uporabe atomske energije zaradi možnih ekoloških posledic deljeno. Nasprotje proti nadaljnjemu naraščanju vloge atomske energije se najbolj jasno odraža v protestih proti gradnjam jedrskih elektrarn (Avstrija, Švedska, ZRN, Japonska) in je ponekod preraslo ekološke razsežnosti ter postalo politično gibanje. Poudarja se zlasti nevarnost radioaktivnega sevanja ob delovanju, težave pri odlaganju odpadkov, toplotno onesnaževanje ter možna uporaba v vojne namene. Sicer pa je trenutno iskanje rešitev glede oskrbe z energijo usmerjeno ravno v atomsko energijo, čeprav se napovedi o deležu atomske energije v svetovni proizvodnji močno razlikujejo in se gibljejo od 20 pa vse do 63 % v l. 2000. Uporaba nove tehnologije (jedske centrale) ima torej široke politične, geostrateške razmere in bo brez dvoma povečala odvisnost dežel v razvoju od tehnološko razvitejših držav.

Prva atomska (jedska) elektrarna je bila zgrajena l. 1954 v Sovjetski zvezi južno od Moskve z močjo 5 MW (S. Leszczycky, 1978). V Veliki Britaniji so že l. 1956 zgradili prvo večjo jedrsko elektrarno, ki je delovala z močjo 50 MW. Izredno pospešena gradnja pa se je začela v zadnjih dvajsetih letih, saj so bile še l. 1960 jedrske elektrarne le v štirih državah (SSSR, Velika Britanija, Francija, ZDA). Za pridobivanje atomske energije niso potrebne večje količine goriva. Zaloge urana so zelo neenakomerno razporejene po

svetu, trenutno poznane pa so največje v SSSR, Avstraliji, Južni Afriki, Kanadi, Zairu, Nigeriji in ZDA. Ker se je začelo večje zanimanje šele v novejšem času, vse zaloge še niso znane, odkrili so okoli 2 milijona ton urana (U_3O_8). Tudi v Jugoslaviji so odkrili ležišča uranove rude na Žirovskem vrhu pri Škofji Loki, ki bo oskrboval z uranom našo prvo jedrsko elektrarno pri Krškem (632 MW), ki je v zaključni fazi preizkušanja pred obratovanjem.

Tabela 3: Zgrajeni atomski reaktorji po svetu (1. 1977)

ZDA	- 68	Francija	- 13
Velika Britanija	- 34	Kanada	- 9
SSSR	- 32	Švedska	- 7
Japonska	- 16	Španija, NDR	- 5
ZRN	- 15	Bolgarija, Nizozemska	- 2
Belgija, Italija, Indija	- 4	Južna Koreja, Finska, Argentina,	
Švica	- 3	Pakistan, ČSSR	- 1

Vir: S. Leszczycky, 1978

V letu 1977 je bilo na svetu zgrajenih 228 atomskih reaktorjev, ki so obratovali v 141 atomskih centralah, po nekaterih podatkih pa naj bi bilo že l. 1975 163 atomskih central. V letu 1976 so jedrske centra le imele moč 86 483 MW, več kot polovica moči pa je bilo zgrajenih v ZDA (49 882 MW), sledita Japonska (7 441 MW) in SSSR (7 000 MW). Nad 95 % vseh zgrajenih atomskih central je v razvitih državah, ki imajo dovolj visoko tehnološko raven in finančna sredstva za gradnjo jedrskih elektrarn. Za leto 1980 se sklepa, da deluje že nad 300 reaktorjev, v l. 1984 pa naj bi jih bilo že nad 500. Kljub odporu delež jedrskih elektrarn pri proizvodnji energije skokovito narašča. V letu 1980 so JE dajale okoli 6 % vse energije, v letu 2000 pa realno lahko pričakujemo, da bodo krile okoli petino, morda celo več vse potrebne energije. V Belgiji (25 %), Švedski (22,4 %), Bolgariji (19,8 %), Švici (17,5 %), Veliki Britaniji (14,1 %) in ZDA (11,5 %) že krijejo nad desetino proizvodnje električne energije, čeprav je trenutno proizvodnja atomske energije še vedno dražja od proizvodnje energije s klasičnimi energetskimi viri.

Med obnovljivimi (regenerativnimi) energetskimi viri so trenutno deležni večjega zanimanja zlasti energija vode (hidroenergija), energija Sonca (helioenergija) in toplotna energija Zemlje (geotermalna energija), pozornost pa zbuja tudi večja možnost izkoriščanja energije plimovanja in vetra.

Izkoriščanje potencialne in kinetične energije vode je bilo izredno pomembno pri razvoju številnih civilizacij. Energetsko izkoriščanje vodotokov je staro več kot 2000 let. Obrati na vodni pogon so pomenili tradicionalno izkoriščanje energije vode in so delovali na vodotokih z velikim pretokom oziroma strmcem, na istem principu pa delujejo tudi današnje pretočne in akumulacijske hidroelektrarne. V skupni energetski bilanci je hidroenergija zastopana s 5 %, veliko večji pa je pomen hidroenergije, če upoštevamo samo proizvodnjo električne energije. Hidroelektrarne prispevajo skoraj tretjino električne energije po svetu. Po svetu je hidroenergetski potencial razporejen zelo neenakomerno. V splošnem ga določata višina padavin in reliefna energija. Obenem je spremenljiv, in sicer od nekdanj tisoč MW ob velikih rekah do nekaj kilovatov (Rockwood, 1979). Z vidika varstva okolja prinašajo hidroelektrarne, zlasti akumulacijske, precejšnje spremembe v podobo pokrajine, vendar so negativne, degradacijske posledice manj opazne, čeprav nič manj boleče. Posledice večje akumulacije zaradi hidroelektrarn se lahko pokažejo šele po daljšem obdobju (npr. padec nivoja talne vode, z manjšanje ribjega zaroda).

Evropa izkorišča že več kot polovico celotnega hidroenergetskega potenciala, sledi pa ji Severna Amerika, kjer se izkorišča 30,6 %. V vseh ostalih regijah sveta je delež izkoriščanega potenciala vodotokov še zelo nizek. Zlasti velja navedena ugotovitev za Afriko (1,5 %) in Južno Ameriko (5,4 %), ki glede na površino razpolagata z ogromnim, vendar neizkoriščenim hidroenergetskim potencialom. Vzrok za skromno izkoriščanje je pomanjka nje osnovnega kapitala za gradnjo hidroelektrarn. Jugoslavija je po hidroenergetskem potencialu v Evropi na tretjem mestu (SSSR, Norveška), hidroelektrarne pa nam proizvajajo okoli polovico električne energije. V Norveški pa proizvedejo hidroelektrarne nad 99 % celotne električne energije. V skupni-

Tabela 4: Hidroenergetski potencial sveta - v 1000 MW (1978)

Regija	Povpr. pot. energija	% od svet. rezerv	izrabljena energija	% od pot. energije
Afrika	230	21	3,4	1,5
Azija	300	27	22,0	7,3
Evropa (brez SSSR)	83	7	44,0	53,0
SSSR	125	11	14,0	11,2
Južna Amerika	186	17	10,0	5,4
Severna Amerika	170	15	52,0	30,6
Ostali svet	23	2	3,3	14,3
Svet - skupaj	1 117	100	148,7	13,3

Vir: Rockwood D., 1979

no hidroelektrarn bi lahko uvrstili tudi tiste, ki izkoriščajo plimo in oseko. Znana je elektrarna v Franciji (Bretanija), ki izkorišča energijo plimovanja. V bodočnosti se sicer pričakuje nadaljnja gradnja hidroelektrarn, vendar se delež v energetske bilanci sveta verjetno ne bo bistveno povečal.

Energija sončnega sevanja - Sonce je največji izvor energije na Zemlji. Na naš planet pade v 15 minutah toliko energije, kot je človeštvo potroši v celem letu. Če bi človeku uspelo izkoristiti le tisoči del sončnega sevanja, ki pade na Zemljo, bi pokrili vse svoje potrebe glede energije. Samo 0,02 % sončnih žarkov uporabijo rastline pri fotosintezi, vsa ostala prihajajoča energija Sonca pa neizkoriščena za pušča Zemljo (Nolzen, 1979), in sicer kot kratkovalovno (svetloba) ali dolgovalovno (toplota) sevanje ter se vrača v vesolje. Tudi del kemične energije, ki nastane pri fotosintezi, se vrača v vesolje (trohnenje, razkroj). Izjema so zgolj tiste rastline in živali, ki so prišle pod površje pred svojim razkrojem in predstavljajo za človeka izjemno pomembna fosilna goriva (premog, nafta).

Po mnenju številnih futurologov je izkoriščanje sončnega sevanja osnovni energetski vir bodočnosti, vendar ne 20. stoletja. Z določenimi dopolnitvami (zrcala, leče) se lahko sončni žarki "zberejo", vendar so trenutni stroški za gradnjo sončnih elektrarn še preveliki. Kazen tega je potrebno rešiti še problem ustreznega shranjevanja sončne energije, večja možnost uporabe sončnega sevanja pa je omejena na nižje geografske širine, kjer pa so države, ki ne razpolagajo s finančnimi sredstvi za gradnjo dragih sončnih elektrarn. Na največje uspehe pri uporabi sončne energije so zabeležili v SSSR, ZDA, Japonski in Franciji, pri nas pa je trenutno v ospredju izkoriščanje sončnega obsevanja za segrevanje vode in ogrevanje stanovanjskih hiš. Zaradi krize v oskrbi z energijo s pomočjo neobnovljivih virov lahko konec stoletja pričakujemo gradnjo orbitalnih sončnih elektrarn, ki bodo s pomočjo mikrovalov pošiljali energijo na Zemljo, kjer se bo pretvarjala v električno energijo.

Energija toplote Zemlje - lahko jo izkoriščamo predvsem v tistih predelih zemeljskega površja, kjer so vulkani, gejziri in ostali topli vrelci. Seveda je celotna energija Zemlje oziroma njenega jedra ogromna in je ni mogoče primerjati z nobenim drugim energetskim virom - $3,5 \times 10^{21}$ MW, vendar si trenutno še ni mogoče predstavljati direktne izrabe geotermalne energije. Možna (trenutno) je izraba do globine 5000 m, zlasti pa so zanimive geotermalne anomalije (vulkanska področja itd.). Geotermalna energija se izkorišča, vendar le v omejeni meri, predvsem v Islandiji, Japonski, Sovjetski zvezi, Italiji, Mehiki in Novi Zelandiji. Topla voda in para se koristi za segrevanje stanovanj, toplih gred in za pogon parnih turbin, ki proizvajajo električno energijo. Prva "geotermalna elektrarna" je bila zgrajena v Italiji in ima moč 370 MW (Džurić, 1980).

Energija iz biomase - bi bila zelo pozitivna rešitev tudi z vidika varstva okolja. Pri razpadu organskih odpadkov nastaja večja količina plinov (zlasti metana), ki bi lahko postali viri energije, čeprav bolj lokalnega znač-

ja. Nekateri znanstveniki vidijo veliko prihodnost v uporabi novega izvora energije - vodika, ki naj bi postal gorivo bodočnosti: kot motorno gorivo in kot gorivo v termonuklearnih elektrarnah. Poudarjajo, da je njegova proizvodnja enostavna in ne onesnažuje okolje. Izkoriščanje toplotnih razlik morja v globino še nima praktičnega pomena, energija vetra pa ima le lokalni značaj.

III.

Današnji energetske položaj na svetu lahko označimo kot zaskrbljujoč, vendar dolgoročno gledano položaj ni tako kritičen. Vsekakor je šele kriza zaradi nezanesljive oskrbe z nafto, skokovit porast njene cene "privilegij" zlasti največje potrošnike energije, da so začeli pospešeno iskati nove vire energije in se vračati k starim, za postavljenim energetske vire. V najtežjem položaju pa so države v razvoju, ki niso izvozniki nafte, obenem pa nimajo kapitala, da bi izkoriščale lastne energetske vire. Vrste pred bencinskimi črpalkami v ZDA, Zahodni Evropi vsekakor niso vzbudile prijetnih občutkov, vendar je veliko bolj zaskrbljujoče dejstvo neenakomerna, naravnost grozljiva razporeditev porabe energije po svetu, ki odraža vso zapletenost nasprotja med razvitim svetom in ogromno množico dežel v razvoju. Najbolj ilustrativen je podatek o proizvodnji električne energije, saj nam posredno odkriva tudi stopnjo izkoriščanja energetske vire.

Leta 1978 je bilo proizvedeno 75,95 milijard kWh električne energije. Med prvimi devetimi državami po proizvodnji električne energije so razvite države, šele na desetem mestu je Indija. Kar 31,1 % svetovne električne energije so proizvedle ZDA, 15,8 % SSSR, sledi Japonska (7,4 %), ZRN (4,5 %), Kanada, Velika Britanija, Francija, Italija in Poljska. V razvitih državah proizvajajo tudi nad 10 000 kWh električne energije na prebivalca, pod 20 kWh na prebivalca pa proizvajajo Etiopija, Laos, Mavretanija, Somalija ... (Ju goslavija - 2 344 kWh). Samo Indija in Pakistan imata trenutno med deželami v razvoju atomske elektrarne, sončno energijo pa izkorišča-

jo razvite države zmernege pasu in ne, kot bi glede na količino sončnega obsevanja pričakovali, v ni žjih geografskih širinah. Nafta se prideluje v razvitih državah, podobno je z naravnim plinom in še bi lahko naštevali.

Svet je "zadremal" na ceneni nafti, sedaj pa mrzlično išče nove energetske vire ali pa se postopoma vrača k starim. Kljub določenim zastojem glede preskrbe z energijo pa večina prognoz nikakor ni pesimistična. Kljub določenim tehnološkim in ekološkim težavam so napovedi glede oskrbe z energijo do konca tega stoletja dokaj optimistične. Odstotki glede deleža posameznih energetskih virov l. 2000 so sicer različni, vendar ni večjih odstopanj glede napovedi o poglobitnih energetskih virih prihodnosti. Tudi do konca tega stoletja naj bi večino energije pridobili s pomočjo neobnovljivih energetskih virov (cca 90 - 95 %). Leta 2000 naj bi z obnovljivimi energetskimi viri pridobili le 5 - 10 % (sončna energija, hidroenergija, geotermalna energija itd), njihov pomen pa bi postal prevladujoč že v prvi polovici 21. stoletja, ko bodo poglobitne zaloge fosilnih goriv v glavnem izčrpane. Leto 2000 bi bilo torej še vedno v znamenju nafte (40 %), zemeljskega plina (15 - 20 %) in premoga (15 - 20 %). Najbolj pa bi se povečal delež atomske energije, ki bi krila okoli 20 % energetskih potreb, medtem ko je uporaba vodika in ostalih možnih energetskih virov še negotova. Ob vseh omejitvah in določenem nezaupanju do atomske energije si napovedovalci bodočnosti ne morejo predstavljati nadaljnega ekonomskega razvoja brez povečanega deleža atomske energije.

Dejstvo je, da predstavlja proizvodnja energije največji obremenitveni potencial za okolje ob vseh pozitivnih učinkih, ki jih prinaša. Harisbury (Pennsilvanija) z radioaktivnim oblakom ob okvari v JE l. 1979 je bil po izjavi ameriškega ministra za energijo "najtežji dan v zgodovini jedrske energije", na srečo pa ni prišlo do večje katastrofe. Niso tudi osamljena mnenja, da do energetske krize ni prišlo zaradi iztrošenosti virov energije in naftne krize, temveč zaradi pretirane, nepotrebne, preko vseh razumnih okvirov

segajoče energetske potrošnje v razvitih državah. Energetska kriza naj bi bila le eden od kazalcev krize potrošniške družbe, ki brezskrbno, brezvestno izkorišča energetske vire ter se ne zaveda, da sedi na sodu smodnika. Resnici na ljubo je potrebno zapisati, da si težko predstavljamo svetovno oskrbo z energijo, če bi bila danes potrošnja električne energije na prebivalca 10 000 kWh, kot znaša v ZDA. Energija je torej eden od ključnih problemov človeštva, ki se lahko zadovoljivo reši le v svetovnem okviru ob enakopravnem dogovarjanju razvitih držav in držav v razvoju in ob upoštevanju ter tehtanju ekonomskih in ekoloških vidikov.

Literatura

- Bach W., 1979, Energiebedarf und Klimaänderung, Geographische Rundschau 1979/1, Braunschweig, s. 86-92
- Desprairies P., 1979 Les besoins mondiaux en energie et leur couverture, Annales de Geographie 486, Paris, s. 130-142
- Džurić V., 1980 Ekonomska geografija, Beograd, s. 295
- Ilić J., 1974 Osnovne ekonomsko-geografske karakteristike i tendencije razvoja energetike u svetu, Zbornik radova XXI, Beograd, s. 79-97
- Lenihan J., Fletcher W., 1975 Energy Resources and the Environment, Glasgow - London, s. 194
- Leszszycy S., 1978 Rozmieszczenie i rozwój energetyki atomowej w latach 1954 - 1984 na swiecie, Prace geograficzne 46, Warszawa - Krakow, s. 17-31
- Lüttig G., 1980 Sind Wachstum und Wohlstand durch Energiemandel gefährdet, Geographische Rundschau 1980/2, Braunschweig, s. 46-51

- Michel M., 1978 L'extraktion de l'uranium, Annales de Geographie 482, Paris, s. 398-435
- Nolzen H., 1979 Alternative Energiequellen, Geographische Rundschau 1979/11, Braunschweig, (dodatek)
- Rajković D., 1976 Atomska energija i energetska kriza, Globus VIII/8, Beograd, s. 165-176
- Rockwood D., 1979 Water and Energy, GeoJournal 1979/5, Wiesbaden, s. 461-471
- Steinbeck E., 1980 Das Ende des Ölzeitaltes, Geographische Rundschau 1980/3, Braunschweig, s. 86-92
- Tepina M., 1974 Razsežnosti na šega okolja, Ljubljana, s. 143
- The Geographical Digest 1980, London, s. 143
- Turk H., 1976 Nafta u svijetu, Geografski horizont 1976/1-2, Zagreb, s. 3-15
- Weaver K., 1977 The Power of Letting Off Steam, The National Geographic 152-4, Washington, s. 566-579
- Zarić M., 1973 Energetska kriza i njene posledice, Geografski horizont, 1973/3-4, Zagreb, s. 45-55

TURIZEM NA GORENJSKEM

Rado Kočevar^x

Letos oktobra bo na Gorenjskem 12. zborovanje slovenskih geografov. Ena izmed tem, ki jih bomo obravnavali, bo tudi turizem. Upoštevati moramo, da regija, ki zavzema slabo desetino slovenskega ozemlja, že od nekdaj sodi med njene največje potenciale turistične ponudnike. Zimskoturistična središča imajo dolgo sneg, drugačne razmere so le na Kaninu. Tudi urna kapaciteta vseh žičniških naprav dosega kar 57 % vseh zmogljivosti v SRS.

Posebnost Gorenjske ni samo v njenih naravnih danostih, temveč tudi v dvojnosti turistične ponudbe (letni in zimski turizem) ter tranzitnem turizmu. Ker Gorenjska meji na Italijo in Avstrijo, ima možnosti za sekundarno turistično ponudbo - zlasti še stacionarnim turistom v sosednji Koroški v poletnih mesecih. Tranzitni turizem pa postaja tudi ekonomsko zanimivejši. Z nadaljnjim razvojem urbanizacije pa je Gorenjska postala cilj izletniške in dnevne rekreacije, in to ne samo v glavnih turističnih mesecih.

Čeprav sodi Gorenjska med najbolj zanimiva turistična območja v naši republiki, so znotraj nje različne razvojne perspektive, pa tudi ponudbe in povpraševanja. Med vsemi elementi zlasti izstopajo sezonska nihanja. S tem v zvezi pa se znova postavlja v ospredje problem celotnega turističnega kompleksa. V jeziku stabilizacije (od leta 1980 dalje) pa to pomeni "najekonomičnejše in najrentabilnejše".

Nič nenavadnega ni, če bomo ob določenem primeru ugotovili, da delovni kolektiv, ki šteje enega stalnega zaposlenega in še maksimalno deset do petnajst honorarnih uslužbencev (večina upokojencev in študentov) doseže izvozno vrednost večje tovarne (na primer kamp Šobec v poletnih mesecih),

^x Maj., Solski center za blagovni promet, 64000 Kranj, Župančičeva 22, glej izvleček na koncu Obzornika

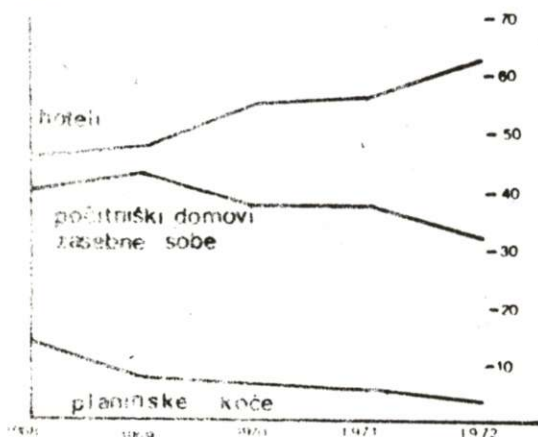
ali pa na drugi strani, ko hoteli v družbenem sektorju ob neprimerno bolj-
ših možnostih dosegajo izgube (Kranjska gora).

Glede hotelskih kapacitet je viden napredek Kranjske gore, ki že sedaj zav-
zema četrtno tovrstnih gorenjskih kapacitet. Bled in Bohinj sta napredova-
la počasneje. Imajo pa vsi trije centri vodilno vlogo na Gorenjskem. Dr.
J. Planina v svoji študiji Sezonske spremembe turističnega prometa in iz-
raba prenočitvenih zmogljivosti kot osnova za investicijsko politiko v turis-
tičnem gospodarstvu Slovenije pravi: "da je v prvi vrsti ekonomsko upra-
vičeno graditi nove zmogljivosti v velikih turističnih krajih, kjer bo renta-
bilnost naložb najprej zagotovljena. Istočasno pa se ne sme pozabiti na nuj-
nost prostorsko disperznih oblik turizma za lokalno gospodarstvo. V veli-
kih turističnih krajih je turistična ponudba najbolj raznolika in kvalitetna.
Zato je intenzivnost sezonskih variacij najmanjša, sezona najdaljša, izraba
in zmogljivost najvišja in rentabilnost vloženih sredstev najprej zagotovlje-
na".

Na Gorenjskem je premalo razširjena mreža avtokampov, z lasti zimskih.
V letu 1981 so odprli prvi zimski avtokamp v Gozd Martuljku. V zadnjih le-
tih pa je upadel delež nočitev v počitniških domovih. Število ležišč je sicer
naraslo za 42,2 %, v jeseniški občini kar za 73,4 %. Upad je zlasti viden v
radovljiski občini. Iz navedenega sledi, da je potrebno omenjene možnosti
aktivirati. Še posebej beležimo zmanjšanje prenočišč v planinskih domovih
in v zasebnih sobah (v obdobju 1969-1979 znaša delež prenočišč v planinskih
domovih - indeks 89,4, v zasebnih sobah 82,9 %, v hotelih pa kar 143,4 %).
Zasedenost v počitniških domovih pa se ni bistveno izboljšala. Tako je na
primer v jeseniški občini znašala v letu 1968 72 dni na ležišče, deset let
pozneje pa že 97 dni. Delež prenočišč v hotelih se je medtem močno povečal.
Tako je bilo na primer kar 72 % vsega turističnega prometa v jeseniški ob-
čini v letu 1978 realiziranega v hotelskih kapacitetah. Od tega pa kar več kot
70 % odpade na hotelske kapacitete Kranjske gore. Pri tem pa je delež zaseb-
nih sob, planinskih in počitniških domov začel zaostajati. Omenjeni trend se

je po letu 1972 (glej grafikon) močno nadaljevala.

Delež v % pri nočitvah v Zgornji dolini

Če se znova vrnemo k prenočitvam, ugotovimo, da je bila Gorenjska v letu 1978 takoj za Primorsko (t.j. na drugem mestu v SRS). V tem letu je bilo število nočnin podobno kot leta 1957 v vsej Sloveniji (vseh nočitev na Gorenjskem je bilo 1 741 510). Pri tem je potrebno posebej poudariti, da je delež domačih nočitev hitreje napredoval od tujih. Delež le teh je znašal še leta 1968 45,5 %, deset let pozneje pa 34,6 %. Ugodno pa je, da kar 80 % vseh nočitev odpade na 6 najmočnejših članic EGS.

Delež domačih gostov, kakor tudi nočitev, je v desetletnem obdobju napredoval mnogo hitreje kakor tujih. Iz Slovenije (41,7 %), Hrvaške (24,3 %) in Srbije (23,5 %) jih je bilo skoraj 90 %.

Medtem ko se je turistična dejavnost v SRS iz leta v leto hitro razvijala (1952 do 1972 je bila povprečna rast 31,5 % po številu gostov in 26,5 % po številu prenočišč) je naraščanje turističnega prometa v letu 1974 zaostalo ali pa padlo na zelo nizko stopnjo. Tako je povprečna doba bivanja padla od 3,6 dneva na 2,9 dni (3,8 na 2,8 za domače in 3,1 na 3,0 za tuje). Zanimivo je tudi, da je doba bivanja domačih turistov daljša poleti, za tuje pa

v zimskih mesecih (skupinski agencijski aranžmaji).

Podobno kot v drugih turističnih regijah je tudi na Gorenjskem turizem vnesel vrsto sprememb (ekonomskih in socialnih). Gorenjska regija je po stopnji razvitosti na tretjem mestu v SRS in je ena najbolj industrializiranih. Na prvem mestu je sekundarni sektor, sledita mu terciarni in šele nato primarni. Leta 1969 je bilo le še 8,8 % kmečkega prebivalstva, ki pa še naprej močno stagnira. To pa pomeni, da rezerve kmečke delovne sile praktično že dolgo ni več. Vedno več je migracije delovne sile v sekundarni in terciarni veji gospodarstva. Še posebej je opazna migracija dela vcev iz drugih republik. Že pred desetimi leti bi se lahko zaposlilo približno 10 000 oseb (ATC Kranjska gora, projekt Zgornji Jadran, Urbanistični zavod Ljubljana, OTAM Paris 1972, stran 33). Poleg stalne migracije delovne sile v turizmu so še bolj opazne sezonske spremembe (dr. Jeršič: Zur Problem der Fremdenverkehrfunktionen dargestellt am Beispiel von Bled. Münchner Studien zur Sozial und Wirtschaftsgographie. München 1970, stran 49 do 54).

Čez gorenjsko ozemlje je pred 140 leti potekal večji promet le med Ljubljano in Celovcem. Cesta mimo Jesenic in Podkorena je bila sekundarnega pomena. Današnji turistični tokovi so večinoma usmerjeni čez Podkoren (mag. A. Gosar: Frekvence turističnih prehodov preko meja Jugoslavije na ozemlju SR Slovenije. Tourism and Borders 1979. Ljubljana, stran 301). Pred 140 leti je vozil na relaciji Celovec-Ljubljana 1 poštni voz tedensko, letno 310 potnikov (dr. M. Žagar: Turistična vloga cestnega prometa v Sloveniji, GZ X. 1967, stran 314). Vprašanje je, kako bo bodoči predor v Karavankah vplival na turistični pretok. Predor bo prevzel težo prometa iz sosednjih magistral (E 14, E 7).

Tudi v zimskih mesecih na Gorenjskem še niso izrabljene vse možnosti. Trenutno leže zimskoturistična središča prenizko. Zaradi tega je trajanje snežne odeje včasih zelo vprašljivo. Zimska sezona traja približno tri mesece

(Rado Kočevar, Geografski vestnik XII /1980/, stran 79-84). Seveda so možnosti za nadaljnjo izgradnjo še precejšnje. Toda trenutno prevladuje vtis, da naše gospodarstvo ne more vlagati zadostnih sredstev za množično zimsko rekreacijo in da se raje zadovoljuje z odtekanjem deviz v tujino.

Če izvzamemo Kranjsko goro sodi večina gorenjskih zimskoturističnih centrov v področje dnevne (poldnevne) rekreacije. Medtem ko v podobnih tujih prevladujejo stacionarni gostje. Poleg pomanjkanja smučišč in naprav zaostajamo pri ostalih elementih opremljenosti (smučarska tekaška steza, sprehajalne poti v zasneženi pokrajini, sankaske proge, smučarske šole in podobno).

Iz omenjenega je razvidno, da je Gorenjska regija po naravnih danostih izjemno bogata. Predvsem sta možni dve sezoni obratovanja. Žal vse možnosti še niso izrabljene. Ob koncu srednjeročnega gospodarskega plana bosta gotova predor skozi Karavanke in del avtoceste. Tranzitni tokovi se bodo nesluteno povečali. Povečal se bo tudi doseg izletniških potovanj (enodnevnih in poldnevnih) in bližnjih industrijskih središč in tudi tujine.

V organizacijskem smislu je Gorenjska razdrobljena in že za današnje turistične tokove preslabotna. Vse preveč je zapiranja v TOZD-ovske ploteve, kakor je videti iz izjav turističnih delavcev.

Poleg ostalega bo tudi na Gorenjskem potrebno prisluhniti utripu sodobnega turističnega povpraševanja (manjši penzioni, apartma sistemi, tipične gostilne, planinski domovi, kampingi, manjši trgovinski lokali in podobno). Hitreje bo potrebno graditi zimske turistične centre, in to v zanesljivejših snežnih pogojih. Več bo potrebnih tudi ostalih rekreacijskih naprav (športna igrišča, sprehajalne poti v vseh letnih časih, kolesarske steze, rekreacija na vodnih površinah in podobno).

V sestavku je nakazanih le nekaj problemov, s katerimi se bo med drugimi soočilo tudi 12. zborovanje slovenskih geografov letos jeseni na Gorenjskem.

ocene in poročila

DJURIĆ Vladimir: Ekonomska geografija. - Beograd, Naučna knjiga,
1980. - 295 str.

Prof.dr. Vladimir Djurić z univerze v Beogradu ni neznan kot pisec gospodarsko-geografskih priročnikov. Prva njegova Opšta privredna geografija je izšla v Beogradu že leta 1960, druga pod istim naslovom pa leta 1973. Knjiga, ki jo predstavljamo, nosi tokrat naslov Ekonomska geografija. Je za 60 strani obsežnejša od druge izdaje, vsebinsko pa je zadržala stari koncept, čeprav so nekatera poglavja ali preimenovana ali pa po vrstnem redu nekoliko drugače razvrščena!

Uvodoma avtor na nekaj straneh predstavlja ekonomsko geografijo kot znanost, njene naloge in metodologijo. Veliko obsežnejše je poglavje o faktorjih, ki vplivajo na gospodarstvo, tako fizičnogeografskih kot družbenogeografskih. V posebnem odstavku nas Djurić seznanja z nekaterimi perečimi svetovnogospodarskimi problemi. Med najobsežnejšimi je sestavek o industriji, ki je podrobneje obdelana po posameznih panogah. Okarakteriziran je njih specifičen razvoj, naštetih glavni izdelki in proizvodnja ter razporeditev posameznih vrst industrije po svetu! Tudi poljedelstvo je prikazano po posameznih, za človekovo prehrano in industrijo pomembnih kulturah. Obdelana je proizvodnja kulturnih rastlin, njih razprostranjenost po svetu ter industrijska predelava. Sledi poglavje o gozdarstvu in industrijski predelavi lesa, medtem ko sta lov in živinoreja prikažana pod naslovom Lov i stočna proizvodnja. Nekaj strani je namenjenih tudi ribištvu, predvsem morskemu, svojo knjigo pa Djurić zaključuje z obsežnejšim prikazom prometa, mednarodne trgovine in turizma.

Ob koncu knjige so statistični podatki o proizvodnji posameznih industrijskih izdelkov na enega prebivalca po posameznih državah (za leto 1978) ter o deležu družbenega proizvoda na enega prebivalca po deželah posameznih kontinentov (v ameriških dolarjih za leto 1977). Avtor je tekst popestril s številnimi fotografijami in tematskimi karticami.

PETROVIĆ Rude - Jovan ILIĆ: Regionalna ekonomska geografija Amerike. -
Beograd, Naučna knjiga, 1979. - 459 str. - 320 Ndin

Geografska knjižna literatura o Ameriki v slovenskem oz. srbohrvaškem jeziku ni prav številna. V slovenskem jeziku je še vedno temeljno delo Amerika izpod peresa Svetozarja Ilešiča (izšla l. 1952), ki se ji je po 20 letih pridružila v obliki skript izdana Medvedova Latinska Amerika (iz l. 1972). Na srbohrvaškem jezikovnem področju se je z Ameriko vseskozi največ ukvarjal Rude Petrović! Tako je že leta 1958 izšla v Zagrebu kot četrta knjiga zbirke Geografija svijeta njegova Sjeverna, Srednja i Južna Amerika, 7 let pozneje (l. 1965) pa v Beogradu knjiga Amerika i Atlantik, tokrat v okviru serije Ekonomska-regionalna geografija sveta. Knjiga, ki jo sedaj predstavljamo, je dejansko druga izdaja knjige iz leta 1965, čeprav je izšla pod nekoliko spremenjenim naslovom in v sodelovanju še z drugim avtorjem, dr. Jovanom Ilićem. Namenjena je študentom kot univerzitetni učbenik, tokrat sicer brez Atlantika, ki pa ga bosta oba avtorja vključila v novo knjigo o svetovnem morju, ki jo skupno pripravljata.

Knjiga je v celoti obdržala koncept in vsebinsko razdelitev prejšnje izdaje. Avtorja sta, kot razlagata v uvodu, "obnovila in dopolnila številne demografske, ekonomske in politične podatke in tekst vskladila z aktualnimi razmerami v Ameriki". Uvodoma nam predstavljata Ameriko v celoti, njene naravnegeografske značilnosti, potek kolonizacije in rast prebivalstva. Ameriko sta v nadaljnjem prikazovanju razdelila na Severno, Srednjo in Južno in jih najprej predstavila v vsej njihovi prirodni raznolikosti. Poudarek pa

je seveda na orisu posameznih držav ter njihovih družbenogeografskih značilnosti. Le-te sta razvrstila takole: zgodovina kolonizacije, družbene in demografske razmere, prikaz posameznih regij ter karakteristika celotnega gospodarstva.

Knjigo bogatijo mnoge fotografije in kartice in bo prav gotovo uspešno zadovolnila vrzel, ki smo jo pri študiju geografije Amerike že dolgo občutili.

MARKOVIĆ Jovan Dj.: Regionalna geografija SFR Jugoslavije. - Beograd, Gradjevinska knjiga, 1980. - 938 str. - La tinica. - 660 Ndin

Tudi Markovićeve učbenik o regionalni geografiji Jugoslavije ni nova knjiga. Avtor je namreč že leta 1967 in pozneje leta 1971 izdal knjigo z naslovom Geografske oblasti SFR Jugoslavije, ki jo je tokrat, pri njeni tretji izdaji preimenoval.

Regionalna geografija Jugoslavije je zajetna knjiga, saj obsega kar 938 strani. Krajše uvodno poglavje je načelno metodološke narave, v katerem avtor razglablja o geografiji in njenih metodah, še posebno o regionalni geografiji in regiji kot taki nasploh in konkretno ob Jugoslaviji. Regionalna geografija Jugoslavije zanj ni sinonim za geografijo Jugoslavije. Medtem ko je slednja temeljila na "specialističnih prikazih" npr. reliefa, klime, industrije ali turizma te dežele v celoti, prikazuje regionalna geografija Jugoslavijo "prostorno, kompleksno in sintetično" (str. 31). Osnova njegovega prikazovanja je torej regija, prikazana v vsej svoji regionalno-geografski zaokroženosti. Marković loči štiri osnovne regije: panonsko, peripanonsko (Panonski obod), planinsko-kotlinsko in jadransko. Le-te velike, v osnovi na ravne regije, nadalje deli v manjše, pri katerih pa pogosto prihaja do izraza njihova politično-upravna pripadnost. Tako imamo npr. Srednjo-hrvatsko Panonijo, Peripanonsko Bosno, Južno Srbijo ali Planinsko Hrvatsko, regije te druge stopnje pa zopet razčlenjuje v še manjše regionalne enote. Za regijo vsake od teh treh stopenj posebej poda najprej kratko, a geograf-

sko kompleksno karakteristiko, ki jo pozneje podrobneje razčleni v poglavjih o njihovi naravi, gospodarstvu, prebivalstvu in naseljih.

Ob koncu knjige so v posebnem dodatku razne naravno-geografske zanimivosti, stara zgodovinska imena naših današnjih naselij ter statistični podatki o številu prebivalstva v naših mestih (za l. 1910, 1931 in 1971) ter še nekateri drugi. Sledi še pregled literature ter v tako obsežnem delu za hitrejšo orientacijo prepotrebno kazalo geografskih imen.

RIDJANOVIĆ Josip: Brazil: Republica dos Estados Unidos do Brasil. - Zagreb, Školska knjiga, 1980. - 135 str. - (Širom svijeta: Geografska biblioteka IV. kolo; 4). - 70 Ndin

V svojem četrtem kolu geografske biblioteka Širom svijeta je hrvaška založnica poskušala predstaviti pomembne dežele iz raznih kontinentov. Tako sledi Avstraliji, Kitajski in Južnoafriški republiki (glej Geografski obzorNIK XXVI 1979, 3-4, str. 39-42) kot četrta še Brazilija, ki se po površini (8,5 milj. km²) in številu prebivalstva (cca 115 milijonov) uvršča med največje dežele na našem planetu. Brazilija spada tudi med tiste države, ki beležijo najhitrejšo rast prebivalstva na svetu (s 3,1 % je v sedemdesetih letih sicer že padla na 2,8 % letno), ki premorejo ogromna še neizkoriščena bogatstva, a ki si obenem že energično utirajo pot naprej.

Ridjanović je v svoji knjižici najprej predstavil naravno sliko te dežele, kjer se je najdlje zadržal ob fenomenu Amazonije in le bežno tudi ob ostalih regijah. V drugem poglavju je orisal družbenogospodarske razmere v celoti ter še v vsaki od petih brazilskih regij posebej. Ob koncu je dodal še nekatere, po vsem svetu znane brazilске zanimivosti.

Ridjanovićev tekst vseskozi poživljajo citati iz del drugih strokovnjakov in potopiscev, s čimer je ustvaril še bolj živo in plastično sliko o tej daljnji, pestri deželi!

FRIGANOVIĆ Mladen: Azijsko Sredozemlje. - Zagreb, Školska knjiga, 1980. - 141 str. - (Širom svijeta: Geografska biblioteka V. kolo; 1). - 120 Ndin

V. kolo popularne hrvatske biblioteke Širom svijeta so uredniki, tako izgleda, posvetili Evropsko-afriško-azijskemu Sredozemlju oz. Mediteranu. Tako sta pred nami že prvi dve knjižici tega kola, ki obravnavata njegov azijski in afriški del, v pripravi pa je še prikaz evropskega dela mediteranske regije, tako da bomo v kratkem dobili kompleten regionalno-geografski pregled tega enkratnega, vsestransko zanimivega in geografsko zaokroženega področja.

Azijski del mediteranskega prostora, takoimenovani Levant, je temeljito in plastično prikazal v svoji knjižici dr. Mladen Friganović. Uvodoma je orisal današnjo družbenopolitično situacijo na tem, še vedno "vročem" stičišču treh kontinentov, ki se razprostira obenem nad najbogatejšimi zaloga mi nafte na svetu! Seznanil nas je z bogato kulturno-zgodovinsko dediščino teh dežel, predvsem pa s t.i.m. "plodnim polmesečem", ki je bil zibelka mnogih najstarejših civilizacij našega planeta. V krajšem poglavju se je dotaknil tudi trdih, človeku v glavnem nenaklonjenih naravnih pogojev ter nas preko tako izčrpnega uvoda pripeljal do kratke, a jedrnate in celovite predstavitve posameznih držav tega območja od Turčije in Cipra preko Sirije in Libanona do Jordanije in Izraela. Ob koncu je avtor dodal še kratek slovar tujih besed in statistični pregled.

CRKVENČIĆ Ivan: Afričko Sredozemlje. - Zagreb, Školska knjiga, 1980.- 138 str. - (Širom svijeta: Geografska biblioteka V. kolo; 2)

Prof. dr. Ivan Crkvenčić se že dolgo vrsto let intenzivno ukvarja tudi z Afriko. Rezultat tega dela sta doslej že dve izdaji njegove regionalne geografije Afrike (izšle pri Školski knjigi leta 1966 in 1979), ki sta bili objavljeni v

zbirki Udžbenici sveučilišta v Zagrebu. Tokrat je le na 138 straneh malega formata v okviru zbirke Sirom svijeta predstavil le njen "perimediterranski" pas oz. Afriško Sredozemlje, torej tisti del, ki je še najmanj afriški v celi Afriki, saj ga od nje loči težko prehodno področje Sahare, mnoge naravne, družbene in religiozne vezi pa ga še vedno tesno povezujejo z deželami nekdanjega Starega sveta, tj. bližnjo Evropo in sosednjo Azijo. Na približno tretjini obsega celotne knjižice nas avtor seznanja s skupnimi lastnostmi tega sveta, ki ga loči na njegov zahodni, magrebški, in vzhodni, saharski del. Tu beremo o naravnih značilnostih, zgodovinskem dogajanju, družbenih ter prebivalstvenih razmerah, karakterističnih za to področje v celoti. Večji poudarek pa je na prikazu posameznih severnoafriških držav od Maroka preko Alžira in Tunisa do Libije in Egipta. Vsako med njimi je Crkvenčić prikazal zaokroženo kompleksno ter podobo o njih dopolnil z mnogimi fotografijami in tematskimi karticami ter diagrami.

Tatjana Sifrer

društvene in druge vesti

XI. KONGRES GEOGRAFOV SFRJ

Od 28.9. do 2.10.1981 bo v Budvi kongres geografov SFRJ. Stiri letno medkongresno obdobje se je tako raztegnilo na pet let zaradi lanskega potresa v Črni gori. Zato vlada za kongres, ki bo po dolgem času ponovno srečanje večjega števila jugoslova nskih geografov, veliko zanimanje. Geografskih simpozijev je namreč vsako leto manj in do neke mere zanje tudi usiha zanimanje. Tako so bili od zadnjega kongresa v Beogradu 1976. leta simpoziji samo v Sloveniji, Hrvatski in Makedoniji.

Potek kongresa je razdeljen na dva dela, prve tri dni bodo plenarna predavanja in predavanja po sekcijah, in sicer v okviru naslednjih problemskih področij: fizičnogeografski, družbenoekonomski, zaščita človekovega okolja, kartografija in problematika geografskega izobraževanja. Tretji dan bo ves posvečen problematiki pouka geografije. Skupaj bo na kongresu več kot 100 referatov in koreferatov. Zaradi velikega števila prijavljenih referentov je število referatov in koreferatov, slednjih je na jveč, omejeno. To je prizadelo tudi nekatere slovenske geografe.

Zadnja dva dneva bosta posvečena terenskemu ogledu Črne gore. Pot prve ekskurzije bo naslednja: Bečići - Bar - Ulcinj - Taraboš - Otraz - Virpazar - Bečići - Ulcinj - Lovčen - Njeguši - Kotor - Risan - Herceg Novi - Tivat - Bečići. Druga ekskurzija bo šla po naslednji poti: Bečići - Cetinje - Titograd - Nikšić - Krnovo - Šavnik - Žabljak - Djurdjevića Tara - kanjon Tare - Mojkovac - Biogradsko jezero - Kolašin - Kanjon Platije - Titograd - Bečići.

Na plenarnem sestanku, posvečenem organizacijskim vprašanjem, bodo prav

gotovo obravnavana številna aktualna vprašanja geografije v šolah, znanosti in praksi. Naj omenim samo, da bo podan predlog za začetek dela za Atlas SFRJ, za katerega je bil projekt pripravljen že leta 1965.

Kotizacija za udeležbo na kongresu je 700,00 dinarjev, prva ekskurzija stane 1.040,00; druga 1.300,00 dinarjev, penzi on v dvoposteljni sobi pa 420,00 dinarjev. Za vse informacije naj se zainteresirani za udeležbo na kongresu pozanimajo pri tajništvu Geografskega društva Slovenije. Udeležbo je treba prijaviti v Črni gori do 20.9.1981.

Mirko Pak

TRETJE SREČANJE SODELAVCEV GEOGRAFSKEGA ZAVODA PRIRODO-
SLOVNO MATEMATIČNE FAKULTETE V ZAGREBU IN PEDAGOŠKO ZNAN-
STIVENE ENOTE FILOZOFSKE FAKULTETE V LJUBLJANI

Ko smo v Geografskem obzorniku 1979 šte. 1 - 2 pisali o prvem omenjenem srečanju, je verjetno malokdo verjel, da se bo ta oblika sodelovanja dveh sosednjih univerzitetnih geografskih središč tako dolgo obdržala pri življenju, utrdila in celo razširila. 10. aprila 1981 smo se sestali v Novem mestu, iz Zagreba redni profesorji dr. Friganović, dr. Ridjanović, dr. Šegota in dr. Rogić, docenti dr. Pepeonik, dr. Petrica Novosel, dr. Sič, dr. Vresk, asistenti dr. Bognar, Peinović, Šterc in str. sod. Počakai; iz Ljubljane pa redna profesorja dr. Gams, dr. Vrišer, izr. prof. dr. Pak, docent dr. Lovrenčak ter asistent Černe in mag. Plut. Že sama udeležba kaže na visoko stopnjo sodelovanja in na potrebe po njem, kar je vseskozi spremljalo naš sestanek. Triletno bolj organizirano sodelovanje obsega izmenjavo predavateljev v okviru rednega študija in v okviru Geografskega društva, strokovno vodstvo na terenskih vajah, vsklajeno nastopanje na sestankih organov Zveze geografskih društev SFRJ in drugo. Predvsem pa to pomeni dragocene kontakte med strokovnjaki s posameznih področij geografije. Pred nami so tudi nekatere skupne naloge, ki jih bomo morali kmalu pričeti uresničevati v korist jugoslovanske geografije in na še družbe. Ne na koncu v to smer usmerjeno izobraževanje, ki zahteva enotnejši in vsebinsko ter metodično bolj poglobljen pristop k uresničevanju nalog geografije v učno vzgojnem procesu.

Sestanek v Novem mestu, ki je bil v prostorih Zavoda za družbeno planiranje, za kar gre na ša zahvala, je pomenil bistven vsebinski premik. Po uvodnem predavanju mag. Marjana Ravbarja z Zavoda za družbeno planiranje o regionalnih problemih regije in še posebej Novega mesta, se je razvila živahna diskusija, v kateri so sodelujoči aplicirali svoja bogata teoretična in praktična znanja na novomeško območje. Prav tako zanimiva pa je bila

razprava o problematiki regionalne geografije Jugoslavije, o čemer je uvodne misli podal prof. Rogić. Ob splošnem ugotavljanju o določeni stopnji krize v regionalni geografiji na sploh in seveda tudi pri nas, so se oblikovali zaključki o potrebi po razvijanju regionalne geografije, po razvijanju novih aspektov regionalne geografije Jugoslavije in njenih posameznih delov ter še posebej o potrebi po moderni regionalni geografiji Jugoslavije, ki bi se je naj lotili geografi iz vseh republik in pokrajin. To akcijo bi kot zvezni projekt predlagali tudi na kongresu geografov Jugoslavije, ki bo v jeseni tega leta v Črni gori.

Govorili smo tudi o prizadevanjih za pričetek dela za Atlas SFR Jugoslavije, ki je ena od treh držav v Evropi brez svojega atlasa. Tudi na tem področju je treba v Zvezi geografskih društev Jugoslavije organizirati delo kot med-republiški projekt in ga v določenem časovnem obdobju uresničiti na strokovni in tehnični ravni drugih tovrstnih atlasov.

Nadaljnje sodelovanje naj bi se razvijalo in širilo na dosedanjih osnovah, priključil pa naj bi se tudi Geografski inštitut PMF v Sarajevu. Sestanku je prisostvoval tudi izr. prof. dr. Miloš Mišković iz Sarajeva, ki je predlagal naslednje srečanje v Bosni.

Mirko Pak

POROČILO ZEMLJEPISNEGA KROŽKA NA OSNOVNI ŠOLI V METLIKI

V šolskem letu 1979/80 je redno obiskovalo krožek 20 učencev. Sestajali smo se enkrat tedensko, in sicer ob torkih, medtem ko smo imeli ekskurzije ob sobotah. Člani krožka so bili pretežno učenci šestega in sedmega razreda.

V zimskem času so učenci pripravili celo vrsto predavanj, ki so jih popestrili z barvnimi diapozitivi, diafilmi in slikovnim materialom. Nekaj naslovov predavanj: Nafta, Vulkani, Naše osončje, Ljubljana. V sodelovanju z OO ZSM na naši šoli smo pripravili predavanje o Ugandi, ki ga je imel Ezra Kahwa Mugisa, študent ljubljanske univerze. Z besedo in dvema barvnima filmoma nam je približal svojo domovino. Mentor krožka je pripravil predavanje z barvnimi diapozitivi z naslovom Peš ob Kolpi. V tem času smo uredili tudi našo geološko zbirko, naredili nekaj stenskih slik ter se poizkusili v risanju profila s pomočjo specialke.

Ekskurziji smo imeli letos le dve. V okviru vaj iz orientacije na terenu smo se podali v bližnje Berčice in gozdove severno od Metlike. Zelo zanimiva je bila ekskurzija, ki smo jo pripravili v sodelovanju s KZ Metlika. Tov. Tone Prus nam je na Veselici, v Čurilih in na Vinomeru pokazal stanje v belokranjskem vinogradništvu, razen tega pa smo se seznanili tudi z vzgojo vinske trte.

Mentor zemljepisnega krožka

Anton Bezenšek

Naše delo je potekalo v obliki predavanj, ki so bila popestrena s slikami in diapozitivi raznih dežel, obiskali smo nekaj razstav v zvezi z našim delom, organizirali smo dve ekskurziji in z raziskovalnim delom pritegnili aktivnost dijakov.

Predavanja :

Risto Sovčev, predsednik Jamarskega društva Celje: Kraške jame na Štajerskem

Dr. Rakovec in mag. Zupančič, Meteorološki institut Ljubljana (skupno s fizikalnim krožkom): Onesnaženje zraka v Celjski kotlini in Vloga meteorologije v življenju

Stanko Žilnik, štud. VEKŠ: Od Hong-Konga do Tahitijev 1. in 2. del

Ludvik Vidmar, 4.c: Kanadski nacionalni parki

Gregor Vovk, 4. f: Pragozd v Južni Ameriki

Milena Hohnjec, Celje: Mehika

Raziskovalno delo :

Na pobudo in s sodelovanjem Geografskega instituta (dr. Darko Radinja) smo obdelali temo Vodna oskrba. Krožkarji so že v poletnih počitnicah zbrali podatke, kako je z vodno oskrbo v domačem kraju. Med šolskim letom smo se redno tedensko sestajali in temo obdelali. Z nasveti sta nam pomagala dipl. ing. geologije tov. Rihtaršič in dipl. ing. hidrotehnike tov. Potočnik. Prizadevno so sodelovali dijaki iz 2c, 2b in 2d razreda. Šest nalog smo dokončali: Vodna oskrba vasi Podlog pri Žalcu, Loke pri Mozirju, Brezje pri Mozirju, Drešinja vas pri Celju, Doljne mokro polje pri Šentjerneju in Vodruš pri Šentjurju. Naloge smo poslali v Ljubljano (Gibanje znanosti mladini). V Celju smo jih predstavili v okviru Občinske raziskovalne skupnosti "Mladi za napredek Celja" in so bile nagrajene. Nekateri dijaki iz raziskovalne skupine so sodelovali kot pomožni mentorji na naravoslov-

nih dnevih prvošolcev pri anketiranju in obdelavi anket za Vodno oskrbo Levca.

Jožica Jamnik iz 4.a je proučevala kašče v Teru v Zgornji Savinjski dolini in je nalogo predstavila na Raziskovalnih dnevih v Celju. Z nasveti ji je pomagal dipl. etnolog tov. Šlibar.

V počitnicah 1981 so se tri naše dijakinje udeležile mladinskega raziskovalnega tabora (geografska skupina) Brkini 81.

Ekskurzije:

Septembra 1980 smo krožkarje seznanili s problematiko kmečkega turizma na Gorenjskem: Škofja Loka-Železniki (ogled tovarne Alpes), Dražgoše-Jarčje Brdo (turistična kmetija Podmlačan)-Četen a ravan (turistična kmetija Tavčar). Vso pot smo bili deležni strokovne razlage mag. geografije Milana Krišlja.

Aprila 1981 smo spoznava li Pohorsko Podravje: Duh na Ostrem Vrhu (muzej), Lovrenc na Pohorju (razlagal geograf tov. Požauko, in ogled tovarne kos Muta), ogled tovarne kmetijskega in vrtnarskega orodja "Gorenje", Šentanel na Strojni (va s s kmečkim turizmom). Razlagala sta tov. učiteljica Plevnikova in predsednik turističnega društva tov. Vovk.

Razstave:

Krožkarji so obiskali občasne razstave v čitalnici gimnazije in v Mestnem muzeju v zvezi z geografsko in sorodno problematiko.

Mentor geografskega krožka
Zvezdana Knez-Šterbenc

SEZNAM DIPLOMANTOV DRUGE STOPNJE, MAGISTROV IN DOKTORJEV
ZNANOSTI NA ODDELKU ZA GEOGRAFIJO FILOZOFSKE FAKULTETE V
LJUBLJANI V LETIH 1976 - 1980

1976

Diplomanti druge stopnje:

1. JANEŽ Silva: Vpliv geografskih faktorjev na razvoj turizma v Prekmurju.
2. KRIVIC Blaž: Socialno deformirani predeli Ljubljane na območju občin Ljubljana - Bežigrad in Moste.
3. KUHAR Avguščina: Poskus klimatske rajonizacije severovzhodne Slovenije (Pomurja in Nizkega Podravja z obrobjem) z ozirom na vinsko trto.
4. MANCINI Tomaž: Geografska transformacija in funkcija naselij jugovzhodno od Črnomlja (na območju Tribuč).
5. MAROLT Darja: Geografski razvoj naselja Polzela.
6. MIKLAVC Janja: Geografija doline Rečice pri Laškem: transformacija pokrajine pod vplivom spremembe funkcije.
7. PIRY Ivo: Družbeni sektor kmetijstva kot element transformacije slovenskega prostora.
8. PRIMOŽIČ Marko: Bivša občina Vransko.
9. SERAJNIK Nada: Idrija: mestna geografija.
10. ŠKORJANC Jože: Geografija Črnovrške planote.
11. TUTA Živko: Baška grapa: regionalno-geografski prikaz.
12. WEIXLER Branko: Geografska transformacija Poljanske doline.
13. ŽGALIN Marija: Geografija SZ obrobja Ljubljane na primeru naselij Tacen in Šmartno pod Šmarno goro.

1977

Diplomanti druge stopnje:

1. ANČIK Bojan: Storžiško pogorje - narava in človek.
2. DOLENC Ivan: Promet zapadne Istre.

3. GORJUP Judita: Ljubljana in njeno rekreacijsko zaledje.
4. JAKOŠ Aleksander: Centralna Amerika s posebnim ozirom na njeno skupno tržišče (MCC).
5. LESKOVŠEK Žiga: Geografska funkcionalnost avtobusnega prometa pri razvoju Goriške.
6. LOBE - BIDOVEC Mateja: Transformacija Suhe krajine na primeru katastrskih občin Zagradec in Velična vas.
7. LOTRIČ Milan: Geografski problemi obrobja starega mestnega jedra na primeru Trubarjeve ceste v Ljubljani.
8. LUBEJ - ZIHERL Marija: Geografija mesta Kamnika.
9. MOTIK Dragica: Ekonomsko-geografski problemi obmejnih območij SRH.
10. REBEC Janez: Regionalno geografski pregled zamejske Slovenije v Italiji.
11. RUS Angelca: Suha krajina: geografski opis.
12. OCEPEK - SAJKO Marija: Geografija Velenja.

Magistri geografskih znanosti:

1. KRANJC Andrej: Prispevek k poznavanju razvoja krasa v ribniški Mali gori.
2. PLUT Dušan: Koprsko primorje in njegova valorizacija za kmetijstvo in turizem.
3. RAVBAR Marjan: Preobrazba slovenskih naselij s črno gradnjo.

Doktorji geografskih znanosti:

1. GOSAR Lojze: Vpliv gibanja kmečke delovne sile na oblikovanje agrarnega prostora.
2. ISLJAMI Hivzi: Na jnoviji regionalno-demografski procesi Kosova kao nacionalno mešovito područje.

1978

Diplomanti druge stopnje:

1. ČERNE Fedor: Regionalni razvoj severnega dela otoka Krka (s posebnim ozirom na kmetijstvo, turizem in industrijo).
2. GENORIO Rado: Geografija poslovnega središča v Ljubljani.

3. HOHNEC Branko: Rekreativne možnosti Velenja in okolice s posebnim ozirom na montanogene ugreznine.
4. NATEK Karel: Geomorfološka karta Posavskega hribovja in neka terih sosednjih območij.
5. PETRIČ Ivanka: Geografski razvoj Loškega potoka.
6. VALENCIČ Ljuba: Hidrogeografski problemi Koprškega primorja.
7. ZAMPERLO Eva: Rekreatijsko-turistično področje Krn.
8. ZUPAN-RADOMAN Alida: Razvojne možnosti turizma v turistično manj razviti občini Kočevje.

Magistri geografskih znanosti:

1. KOČEVAR Rado: Zimskošportna središča v Sloveniji.
2. MLINAR Branko: Javni medkrajevni linijski avtobusni promet v Sloveniji 1974/1975.

Doktorji geografskih znanosti:

1. FERJAN Tatjana: Prirodnogeografska valorizacija obal severnega Jadrana z gledišča turizma in rekreacije.

1979

Diplomanti druge stopnje:

1. ČUK Marta: Turizem in okolje - Bled.
2. DASKOBLER Marija: Geografija infrastrukture v obmejnem območju ob jugoslovansko-italijanski meji.
3. DE GLERIA Nebojša: Geomorfologija in izraba tal Gorjan cev.
4. DJORDJEVIĆ Branko: Poplavno področje od ušća Usore do Rudanke.
5. DRMOTA Igor: Geomorfološki razvoj Karavank s posebnim ozirom na umikalni stadij ledenikov.
6. KAUCIČ Ljuba: Demografski problemi Ljubljane.
7. KLADNIK Drago: Učinki potresa na primeru manj razvitega območja Breginjskega kota.
8. KOLESNIK Ciril: Sodobni geografski razvoj Dobove.
9. KOVAČ Stanislav: Problemi manj razvitih področij ob slovensko-hrvaški meji na primeru zgornje doline Kolpe.

10. KUS Zoran: Demografski in regionalni razvoj občine Ribnica.
11. MIHEVC Andrej: Geomorfološka karta ozemlja Logaških Rovt.
12. MELIK Slavko: Sedanja in bodoča cestna povezava med Naklom in Ljubljano ter vpliv bodoče avtoceste na pokrajino.
13. PETEK Vlasta: Vloga ptujske občine v turizmu Severovzhodne Slovenije.
14. SAJKO Bibijana: Geografski problemi naselja Kidričevo.
15. SAJOVIC Andreja: Geografsko ovrednotenje strukture ožjega mestnega predela.
16. STARE Marija: Problematika letalskega prometa v Sloveniji s poudarkom na letalskem cargo prometu z letališča Brnik.
17. VOLJKAR-PODJED Valerija: Socialno-ekonomska transformacija Podgorja.
18. ZAKOTNIK Tatjana: Geografsko ovrednotenje strukture ožjega mestnega predela Ljubljana-Bežigrad.

Magistri geografskih znanosti:

1. KRIŠELJ Milan: Valorizacija prostora za potrebe kmečkega turizma na primeru škofjeloške občine.
2. MALJOKU Šerif: Didaktično-metodske osnove udžbenika geografije u osnovnoj školi.
3. OROŽEN-ADAMIČ Milan: Geografski učinki potresov v letu 1976 v Sloveniji.

1980

1. BAT Marjan: Geomorfološka karta zahodnega dela Posavskega hribovja in nekaterih sosednjih območij.
2. CERAR-CIMERMAN Tatjana: Moravska dolina.
3. DRAGOŠ Alenka: Nerazvitost na primeru Bele krajine.
4. DREŠČEK Terezija: Možnosti razvoja turizma v občini Šentjur pri Celju.
5. DROBNJAK Borut; Boris Vrbnjak: Dnevna migracija industrijske delovne sile z vidika strukture po spolu in po industrijskih panogah v občini Maribor leta 1979.
6. DROZG Vladimir: Razmestitev industrije v Mariboru.

7. IVANČIČ Marjeta: Brežice.
 8. JASTROBNIK Erna: Socialno-geografska transformacija Gornjega in Spodnjega Doliča.
 9. KOROŠEC Vladimir: Ptujsko polje: agrarno geografski problemi.
 10. KOŠEC-HLEB Marjeta: Socialno-geografska transformacija osrednje Savinjske doline na primeru Orle vasi.
 11. LIPOVSEK Igor; Peter Repolusk; Čokert Andrej: Razvoj Bistriške ravnine s posebnim oziranjem na elemente metropoli-tanizacije.
 12. PEROVŠEK Anton: Urbanizacija vzhodnega dela Ljubljanskega barja: desni pritok Ljubljanice.
 13. RADOMAN Drago: Tržna agrarna produkcija v Ljubljani.
 14. ŠTIGLIČ-LOJK Mojca: Rekreativna območja Kranja.
- Magistri geografskih znanosti:
1. GOSAR Anton: Geografska opredelitev regionalnega migracijskega cikla zdomecev med SR Slovenijo in inozemstvom. III 3879 (1975)
 2. ŠILIH Ferdo: Geografski elementi preobrazbe Slovenskih goric v ma-riborski občini. III 3874, 3872, 1980
- Doktorji geografskih znanosti:
1. KLEMENČIČ Marijan: Geografska preobrazba podeželja na Tržaškem po zadnji vojni. III 3879 (1975)
 2. MALKOČ Ivan: Primjena programirane nastave u geografiji. III 3882, 1980

Seznam sestavila
Janja Miklavc

72

UDK 911:371.214:373.5 (497.12) = 863

Verbič M.
61000 Ljubljana, YU, Zavod SR Slovenije za šolstvo,
Parmova

GEOGRAFIJA V PROGRAMIH SREDNJEGA IZOBRAŽEVANJA

Podana je informacija o zastopanosti geografije v vzgojno izobraževalnih programih. Predstavljena je vsebina programskih jeder in prikazan pregled vzgojno izobraževalnih programov, ki vključujejo geografijo nad skupno vzgojno izobrazbeno osnovo.

UDK 911 (075) = 863

Košak M.
61000 Ljubljana, YU, Pedagoška akademija, Stari trg

ZASNOVA GEOGRAFSKIH UČBENIKOV

Prikazana je zahteva, kakšen naj bo geografski učbenik, kakšna naj bo njegova oblika, kakšen odnos med besedilom in slikovnim gradivom. Predstavljena je pomoč, ki naj bi jo učbenik nudil učencem. Prikazana pa je tudi uporaba tako zasnovanega učbenika.

73

UDK 911:721.054 = 863

Brinovec S.
64000 Kranj, YU, Gimnazija, Koroška 13

GEOGRAFSKA UČILNICA

Članek govori o uvajanju izobraževalne tehnologije pri pouku geografije. Tehta med geografsko učilnico in kabinetom. Predlaga postavitev table in zemljevidov v geografski učilnici in pokaže, kako naj bi montirali projekcijsko platno.

UDK 911:37.018.526:373.5 = 863

Plut D.
61000 Ljubljana, YU, PZE za geografijo, Filozofska fakulteta, Aškerčeva 12

POKRAJINSKO RAZISKOVALNI TABORI - TERENSKO - RAZISKOVALNA OBLIKA USMERJENEGA IZOBRAŽEVANJA

Prikazani so pokrajinsko raziskovalni tabori kot oblika raziskovalnega dela učencev. Predstavljen je zlasti pokrajinski tabor v Črmošnjicah. Nanizani so tudi razlogi, zaradi katerih take tabore organiziramo.

Govor je o razvoju turizma na Gorenjskem, o dvojni
nosti turistične ponudbe. Prikazane so hotelske ka-
pacitete v posameznih turističnih krajih. Opozarja
tudi na spremembe, ki jih je prinesel turizem.

TURIZEM NA GORENJSKEM

Kočevar R.
64000 Kranj, YU, Šolski center za blagovni promet,
Župančičeva 22

UDK 911.3:796.5 (497.12-16) = 863

Avtor govori o energetske virih, o njihovi proizvod-
nji, zalogah in možnostih za izkoriščanje. Prikazuje
neobnovljive in obnovljive vire in probleme, ki se
pojavnjajo ob pomanjkanju energetske vire v razvi-
tih državah in državah v razvoju.

SVET IN ENERGETSKI VIRI

Plut D.
61000 Ljubljana, YU, PZE za geografijo, Filozofska
fakulteta, Aškerčeva 12

UDK 911:620.98:339.5 = 863

UDC 911:721.054 = 20

Brinovec S.
64000 Kranj, YU, Gimnazija, Koroška 13
GEOGRAPHY CLASSROOM

The article informs us about introducing educa-
tional technology into geography teaching. It
wavers between geography classroom and ca-
binet. It suggests setting up of a blackboard
and maps in the geography classroom and
shows how to fit up the projection screen.

UDC 911:37.018.526:373.5 = 20

Plut D.
61000 Ljubljana, YU, PZE za geografijo,
Filozofska fakulteta, Aškerčeva 12

LANDSCAPE RESEARCHING CAMPS - FILED
RESEARCHING FORM OF VOCATIONALLY -
ORIENTED EDUCATION

Here are shown the landscape researching
camps as a form of the pupils' research
activity. Particularly presented is the land-
scape camp at Črmošnjice. We are also
given reasons for organization of such
camps.

UDC 911:371.214:373.5 (497.12) = 20

Verbič M.
61000 Ljubljana, YU, Zavod SR Slovenije za šolstvo,
Parmova

GEOGRAPHY IN THE PROGRAMMES OF VOCATIONALLY
- ORIENTED EDUCATION

The author gives information on the participation of
geography in the educational programmes. He introdu-
ces the subject of the essential part of programmes
and survey of educational programmes which include
geography in the common educational basis.

UDC 911 (075) = 20

Košak M.
61000 Ljubljana, YU, Pedagoška akademija, Stari trg
PROJECT OF GEOGRAPHY TEXT - BOOKS

The demand is given about what kind of a text - book it
should be, what should be its form and relation between
the text and illustrative material. Herewith is presen-
ted aid which pupils should be offered by the text - book.
It is also shown how to use such a kind of a text - book.

Martuljek

Mojstana
Odrle

bob
ble
bob
bob

Krns

Bosni
Bosni

UDC 911:620.98:339.5 = 20

Plut D.

61000 Ljubljana, YU, PZE za geografijo,
Filozofska fakulteta, Aškerčeva 12

WORLD AND ENERGY RESOURCES

The author treats the problem of energy resources, their production and supplies and possibilities for using them. He shows us the resources which cannot be restored and those which can get restored, the problems occurring at the lack of the energy resources in the advanced and developing countries.

UDC 911.3:796.5 (497.12-16) = 20

Kočevar R.

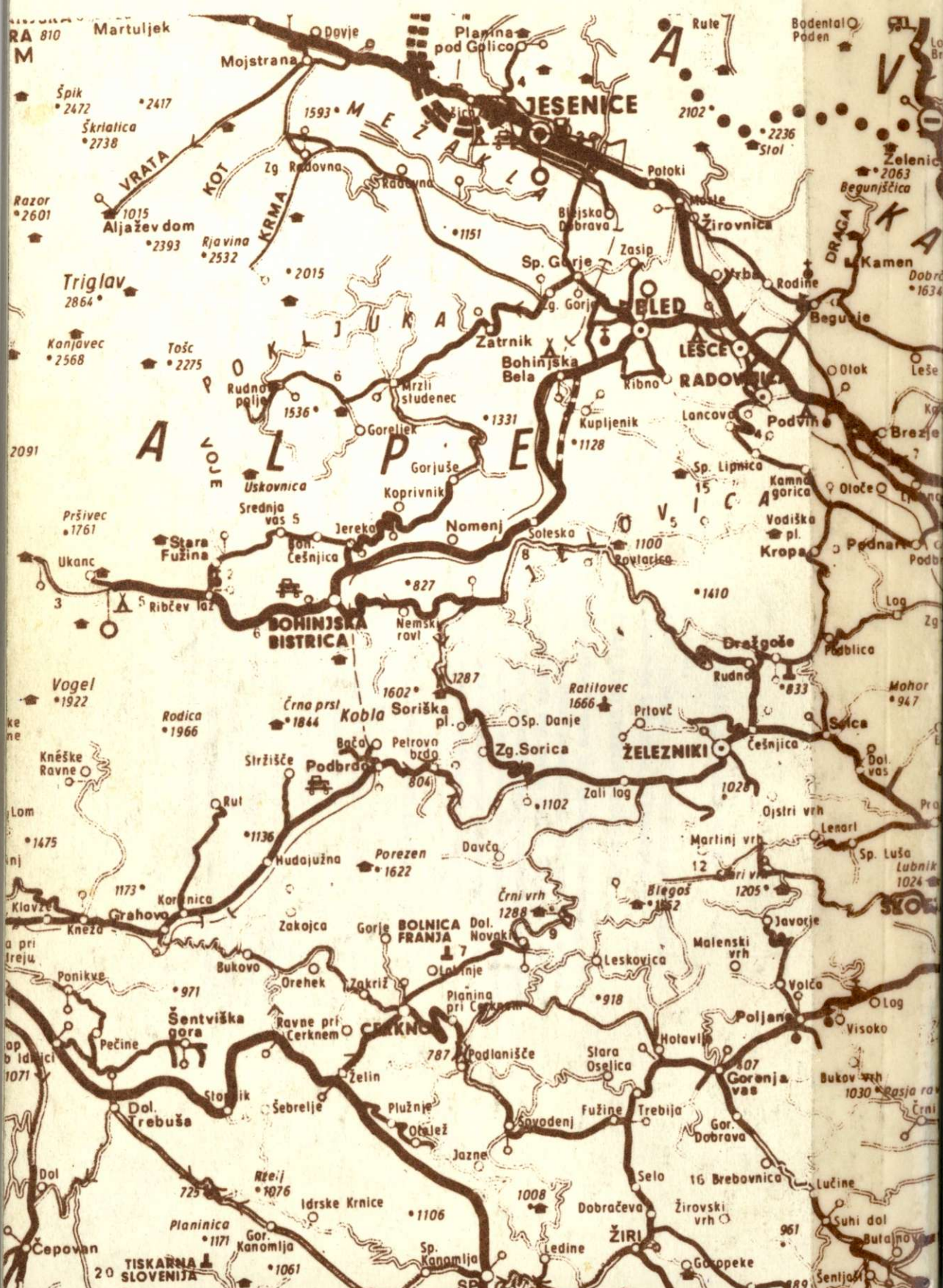
64000 Kranj, YU, Šolski center za blagovni promet, Župančičeva 22

TOURISM IN GORENJSKA

The article deals with the tourist development in Gorenjska and permanence of tourist offer. He also informs us about the hotel capacities in particular tourist places and reminds us of the changes brought by tourism.

RA 810 Martuljek

Špik 2472
Škriatica 2738

Razor 2601
Aljažev dom 2393

Triglav 2864
Kanjavec 2568

Tošč 2275
Rudno Polje 1536

2091
Pršivec 1761

Ukanc
Ribčev Laz

Vogel 1922
Rodica 1966

Kněške Ravne
Lom 1475

Klavže
Grahovo 1173

Panikve
Bukovo 971

Pečine
Dol. Trebuša 725

Dol. Trebuša
Planinica 1171

Čepovan
TISKARNA SLOVENIJA

Mojstrana
Dovje

Zg. Radovna
1593

Rjavina 2532
2015

Rudno Polje
1536

Uskovnica
Srednja vas 5

Starša Fužina
Bon. Češnjica

Jeretka
Nomenj

827
Nemski rovi

Črna prst 1844
Kobla Soriška pl. 1602

Podbrdo 804
Bača

Rul 1136
Hudajužna

Zakojca
Gorje 971

Šentviška gora
Ravne pri Cerknem

Starič
Šebrelje

725
Rzečij 1076

Planinica 1171
Gor. Kanomlja 1061

Planina pod Galico

1151

Sp. Gorje
Zg. Gorje

Zatrnik
Bohinjska Bela

1331
Gorelek

Gorjuše
Koprivnik

Soleska
1100

1287
Nemski rovi

1602
Kobla Soriška pl.

804
Bača

1136
Hudajužna

971
Gorje

787
Planina pri Cerknem

725
Rzečij 1076

1106
Idrske Krnice

Sp. Kanomlja

Jesenice

1151

Sp. Gorje
Zg. Gorje

Zatrnik
Bohinjska Bela

1331
Gorelek

Gorjuše
Koprivnik

Soleska
1100

1287
Nemski rovi

1602
Kobla Soriška pl.

804
Bača

1136
Hudajužna

971
Gorje

787
Planina pri Cerknem

725
Rzečij 1076

1106
Idrske Krnice

Sp. Kanomlja

Jesenice

1151

Sp. Gorje
Zg. Gorje

Zatrnik
Bohinjska Bela

1331
Gorelek

Gorjuše
Koprivnik

Soleska
1100

1287
Nemski rovi

1602
Kobla Soriška pl.

804
Bača

1136
Hudajužna

971
Gorje

787
Planina pri Cerknem

725
Rzečij 1076

1106
Idrske Krnice

Sp. Kanomlja

Jesenice

1151

Sp. Gorje
Zg. Gorje

Zatrnik
Bohinjska Bela

1331
Gorelek

Gorjuše
Koprivnik

Soleska
1100

1287
Nemski rovi

1602
Kobla Soriška pl.

804
Bača

1136
Hudajužna

971
Gorje

787
Planina pri Cerknem

725
Rzečij 1076

1106
Idrske Krnice

Sp. Kanomlja

Jesenice

1151

Sp. Gorje
Zg. Gorje

Zatrnik
Bohinjska Bela

1331
Gorelek

Gorjuše
Koprivnik

Soleska
1100

1287
Nemski rovi

1602
Kobla Soriška pl.

804
Bača

1136
Hudajužna

971
Gorje

787
Planina pri Cerknem

725
Rzečij 1076

1106
Idrske Krnice

Sp. Kanomlja

Jesenice

1151

Sp. Gorje
Zg. Gorje

Zatrnik
Bohinjska Bela

1331
Gorelek

Gorjuše
Koprivnik

Soleska
1100

1287
Nemski rovi

1602
Kobla Soriška pl.

804
Bača

1136
Hudajužna

971
Gorje

787
Planina pri Cerknem

725
Rzečij 1076

1106
Idrske Krnice

Sp. Kanomlja

Jesenice

1151

Sp. Gorje
Zg. Gorje

Zatrnik
Bohinjska Bela

1331
Gorelek

Gorjuše
Koprivnik

Soleska
1100

1287
Nemski rovi

1602
Kobla Soriška pl.

804
Bača

1136
Hudajužna

971
Gorje

787
Planina pri Cerknem

725
Rzečij 1076

1106
Idrske Krnice

Sp. Kanomlja